

เอกสารประกอบ

การอบรมเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน
เรื่อง “การป้องกันการทรมาน และการประติบัติหรือ
การลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี
ในประเทศไทย”

วันพุธที่ 25 มิถุนายน 2558
ณ โรงแรมเฟลิกซ์ ริเวอร์แคว รีสอร์ท
อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

จัดโดย

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

เอกสารประกอบ

การอบรมเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน
เรื่อง “การป้องกันการทรมาน และการประทุษร้ายหรือ
การลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี
ในประเทศไทย”

วันพุธที่ 25 มิถุนายน 2558
ณ โรงแรมเฟลิกซ์ ริเวอร์แคว รีสอร์ท
อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

จัดโดย

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กำหนดการอบรมเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน
เรื่อง “การป้องกันการทรมานและการประติบัติ หรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย
ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี ในประเทศไทย” ครั้งที่ ๖/๒๕๕๘
วันพุธที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๕๘
ณ โรงแรมเฟลิกซ์ ริเวอร์แคว รีสอร์ท อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

- ๐๘.๓๐ – ๐๙.๐๐ น. ลงทะเบียนรับเอกสาร และชมวีดิทัศน์แนะนำคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- ๐๙.๐๐ – ๐๙.๑๕ น. เปิดการอบรมและบรรยายพิเศษ เรื่อง “บทบาทของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.)
กับสิทธิในกระบวนการยุติธรรม”
โดย พลตำรวจเอก วันชัย ศรีนวลนัต
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และประธานอนุกรรมการปฏิบัติการยุทธศาสตร์
ด้านสิทธิในกระบวนการยุติธรรม
- ๐๙.๑๕ – ๑๐.๓๐ น. การให้ความรู้ความเข้าใจพันธกรณีตาม “อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติ หรือการลงโทษอื่น
ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี” (Convention against Torture and Other Cruel,
Inhuman or Degrading Treatment or Punishment : CAT) และการนำอนุสัญญาฯ ไปปรับใช้ในทางปฏิบัติ
วิทยากรโดย นายสันติ ลาติฟี
สำนักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ดำเนินการอภิปราย โดย นางสาวศิริบุรณ์ ญัฐพันธ์
อนุกรรมการปฏิบัติการยุทธศาสตร์ด้านสิทธิในกระบวนการยุติธรรม
- ๑๐.๓๐ – ๑๐.๕๐ น. พักรับประทานอาหารว่าง
- ๑๐.๕๐ – ๑๒.๐๐ น. การให้ความรู้ความเข้าใจพันธกรณีตาม “อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติฯ” (ต่อ)
วิทยากรโดย รองศาสตราจารย์ ดร.ประธาน วัฒนวานิชย์
อดีตคณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ดำเนินการอภิปราย โดย นางสาวศิริบุรณ์ ญัฐพันธ์
อนุกรรมการปฏิบัติการยุทธศาสตร์ด้านสิทธิในกระบวนการยุติธรรม
- ๑๒.๐๐ – ๑๓.๐๐ น. พักรับประทานอาหารกลางวัน
- ๑๓.๐๐ – ๑๓.๓๐ น. แนวทางการทำงาน เพื่อมุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ด้านสิทธิมนุษยชน
โดย พลเอก สุรินทร์ พิกุลทอง
ที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิของกองทัพบก
อนุกรรมการปฏิบัติการยุทธศาสตร์ด้านสิทธิในกระบวนการยุติธรรม
- ๑๓.๓๐ – ๑๔.๐๐ น. ชี้แจงการทำแบบประเมินผล และการแบ่งกลุ่มย่อย
โดย ศาสตราจารย์ พันตำรวจเอก หญิง ดร.พัชรา สีนลอยมา
รองศาสตราจารย์ ดร.สุณีย์ กัลยະจิต
อนุกรรมการปฏิบัติการยุทธศาสตร์ด้านสิทธิในกระบวนการยุติธรรม

๑๔.๐๐ – ๑๕.๐๐ น.

การสนทนากลุ่มย่อย ๓ กลุ่ม เรื่อง “การต่อต้านการทรมานในหน้าที่ของเจ้าหน้าที่กระบวนการยุติธรรม”

กลุ่มที่ ๑ วิทยากรโดย พลตำรวจตรี บุญส่ง พานิชอัตรา

อดีตรองผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาค ๘

พันตำรวจโท สนธยา รัตนธารส

ผู้อำนวยการส่วนคดีอาญาพิเศษ ๒ กรมสอบสวนคดีพิเศษ

นายสันติ ลาดีพี

สำนักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กลุ่มที่ ๒ วิทยากรโดย ศาสตราจารย์ พันตำรวจเอก (พิเศษ) ดร. จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช

คณะตำรวจศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

รองศาสตราจารย์ อัจฉราพรรณ จรัสวัฒน์

อนุกรรมการปฏิบัติการยุทธศาสตร์ด้านสิทธิในกระบวนการยุติธรรม

นางสาวนริลักษณ์ แพไชยภูมิ

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม

กลุ่มที่ ๓ วิทยากรโดย รองศาสตราจารย์ ดร.ประธาน วัฒนวานิชย์

อดีตคณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พันตำรวจเอก เทพนฤทธิ์ พิพิมาย

อัยการประจำสำนักงานอัยการสูงสุด

๑๕.๐๐ – ๑๕.๓๐ น.

การนำเสนอผลการสนทนากลุ่มย่อย ๓ กลุ่ม

๑๕.๓๐ น.

ปิดการอบรม

โดย พลตำรวจเอก วันชัย ศรีนวลนัต

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

และประธานอนุกรรมการปฏิบัติการยุทธศาสตร์ด้านสิทธิในกระบวนการยุติธรรม

พิธีกร : รองศาสตราจารย์ ดร.สุณีย์ กัลยະจิตร คณະสังคມศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

อนุกรรมการปฏิบัติการยุทธศาสตร์ด้านสิทธิในกระบวนการยุติธรรม

หมายเหตุ ภาคบ่าย รับประทานอาหารว่างในห้องประชุมกลุ่มย่อย

โครงการอบรมเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน
เรื่อง “การป้องกันการทรมาน และการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม
หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี ในประเทศไทย”

๑. หลักการและเหตุผล

ปัจจุบัน สถานการณ์และปัญหาการซ้อมทรมานในประเทศไทยที่ผ่านมา ยังคงน่าเป็นห่วงภายใต้การยอมรับว่าการทรมานมีอยู่และเกิดขึ้นเสมอในสังคมไทย มีหลักฐานเชิงประจักษ์ที่พบเห็นได้ทั่วประเทศโดยในหลายพื้นที่ยังคงมีบุคคลที่ถูกทรมาน ส่วนใหญ่เป็นการทรมานในกระบวนการสอบสวนผู้ต้องหาเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลหรือการรับสารภาพ การทรมานในความหมายสากล หมายถึง การกระทำใดก็ตามโดยเจตนาให้เกิดความเจ็บปวดทางร่างกายหรือจิตใจ หรือความทุกข์ทรมานของบุคคล โดยการสั่งการหรือยินยอมโดยเจ้าพนักงานของรัฐด้วยวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ข้อมูล หรือเพื่อทำโทษหรือการข่มขู่ ซึ่งการซ้อมทรมานถือเป็นอาชญากรรมที่ร้ายแรงและเป็นอาชญากรรมสากล เนื่องจากการกระทำโดยเจ้าหน้าที่รัฐที่ปฏิบัติหน้าที่เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน แต่กลับใช้อำนาจละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนเสียเอง ซึ่งส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของกระบวนการยุติธรรมในสังคมไทยอย่างมาก ทั้งนี้ ในปัจจุบันประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment : CAT) ตั้งแต่วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อระงับและยับยั้งการทรมาน อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันยังไม่มีกรอบกฎหมายใดมาบังคับใช้เพื่อแก้ไขปัญหาการทรมานให้สอดคล้องกับอนุสัญญาดังกล่าว

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติซึ่งมีหน้าที่หลักในการส่งเสริม ปกป้องและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ได้ตระหนักถึงปัญหาการซ้อมทรมานว่า เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงและทำลายศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อย่างยิ่ง ซึ่งขัดต่ออนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ ที่ประเทศไทยเป็นภาคีด้วย ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ไขและยุติปัญหารวมทั้งป้องกันการซ้อมทรมานอย่างเป็นระบบ จึงได้จัดทำโครงการอบรมเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน เรื่อง “การป้องกันการทรมาน และการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี ในประเทศไทย” ทั้งนี้ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมเกิดความตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบอันเนื่องมาจากการซ้อมทรมาน รวมทั้งเกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติ เจตคติ และพฤติกรรมการทำงานในฐานะเป็นเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งต้องปฏิบัติหน้าที่เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยไม่กระทำการละเมิดใดๆ เสียเอง

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจเรื่องแนวคิดสิทธิมนุษยชน หลักการและการปฏิบัติตามอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment : CAT)

๒.๒ เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกเรื่องสิทธิมนุษยชนให้เจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งมีการปฏิบัติงานที่ในกระบวนการยุติธรรมเกิดความตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบอันเนื่องมาจากการซ้อมทรมาน และเกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติ เจตคติ และพฤติกรรมการทำงานเพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างแท้จริง

๒.๓ เพื่อสร้างองค์ความรู้และพัฒนาการทำงานในด้านคดีความ สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม และการป้องกันและยุติการซ้อมทรมาน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน

๒.๔ เพื่อแก้ไขปัญหาและยุติการซ้อมทรมานอย่างเป็นระบบ

๒.๕ เพื่อสร้างเครือข่ายการป้องกันการซ้อมทรมานและประสานความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติกับเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งมีการปฏิบัติงานที่ในกระบวนการยุติธรรม

๒.๖ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และระดมความคิดเห็นร่วมกันในเรื่องกฎหมายต่อต้านการทรมาน ให้สอดคล้องกับอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ (CAT) ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคี

๒.๗ เพื่อส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และวิถีชีวิตสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

๓. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายผู้เข้ารับการอบรม ครั้งละจำนวน ๒๕๐ คน ประกอบด้วย

๓.๑ เจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นสัญญาบัตรระดับรองผู้กำกับการฯ ขึ้นไป

๓.๒ เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ปฏิบัติงานในเรือนจำ

๓.๓ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและมีการปฏิบัติงานที่ปฏิบัติงานด้านกระบวนการยุติธรรม

๓.๔ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) และเจ้าหน้าที่สำนักงาน กสม.

๔. วิธีดำเนินการ

๔.๑ การบรรยาย

๔.๒ การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

๔.๓ การประเมินผล

๕. พื้นที่ดำเนินโครงการ

ดำเนินการในพื้นที่กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค ดังนี้

๕.๑ พื้นที่ตำรวจภูธร ภาค ๑

๕.๒ พื้นที่ตำรวจภูธร ภาค ๒

๕.๓ พื้นที่ตำรวจภูธร ภาค ๓

๕.๔ พื้นที่ตำรวจภูธร ภาค ๖

๕.๕ พื้นที่ตำรวจภูธร ภาค ๗

๕.๖ พื้นที่ตำรวจภูธร ภาค ๘

๕.๗ พื้นที่กองบัญชาการตำรวจนครบาล กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด กองบัญชาการศึกษา สำนักงานยุทธศาสตร์ตำรวจ และจเรตำรวจ

๖. ระยะเวลาดำเนินการ

ปีงบประมาณ ๒๕๕๘ ระหว่างเดือนมกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๘

๗. งบประมาณ

งบประมาณของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๘. ผู้รับผิดชอบโครงการ

๘.๑ คณะอนุกรรมการปฏิบัติการยุทธศาสตร์ด้านสิทธิในกระบวนการยุติธรรม

๘.๒ กลุ่มงานส่งเสริมสิทธิมนุษยชน สำนักส่งเสริมและประสานงานเครือข่าย

๙. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๙.๑ เจ้าหน้าที่รัฐมีความรู้ความเข้าใจเรื่องแนวคิดสิทธิมนุษยชนและอนุสัญญาต่อต้านการทรมาน ฯ (CAT) รวมทั้งเห็นความสำคัญของการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

๙.๒ เจ้าหน้าที่รัฐซึ่งมีภารกิจหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมมีจิตสำนึกและเกิดความตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบอันเนื่องมาจากการซ้อมทรมาน และมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติ เจตคติ และพฤติกรรมการทำงานเพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างแท้จริง

๙.๓ เกิดองค์ความรู้และการพัฒนาการทำงานในด้านคดีความ สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม และการป้องกันการซ้อมทรมาน

๙.๔ ปัญหาการซ้อมทรมานลดน้อยลงและยุติในที่สุด

๙.๕ เกิดเครือข่ายการป้องกันการซ้อมทรมานและมีการประสานความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติกับเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งมีภารกิจหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นระบบ

๙.๖ มีแนวทางในการแก้กฎหมายให้สอดคล้องกับอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ ซึ่งประเทศไทยเป็นรัฐภาคี เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารประกอบการบรรยาย
“อนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ
และการนำอนุสัญญาฯ ไปปรับใช้ในทางปฏิบัติ”

โดย

นายสันติ ลาตีฟี

สำนักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

อนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ
และการนำอนุสัญญาฯ ไปปรับใช้ในทางปฏิบัติ

สำนักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ
สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

สิทธิมนุษยชน (human rights) คืออะไร ?

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน
(Universal Declaration of
Human Rights)

พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิ
มนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 3

สนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ
(ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีแล้ว)

๑.กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง
และสิทธิทางการเมือง (ICCPR)

๒.กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทาง
เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ICESCR)

๓.อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติ
ต่อสตรีในทุกรูปแบบ (CEDAW)

๔.อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC)

สนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ
(ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีแล้ว)

๕.อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติ
ทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (CERD)

๖.อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (CRPD)

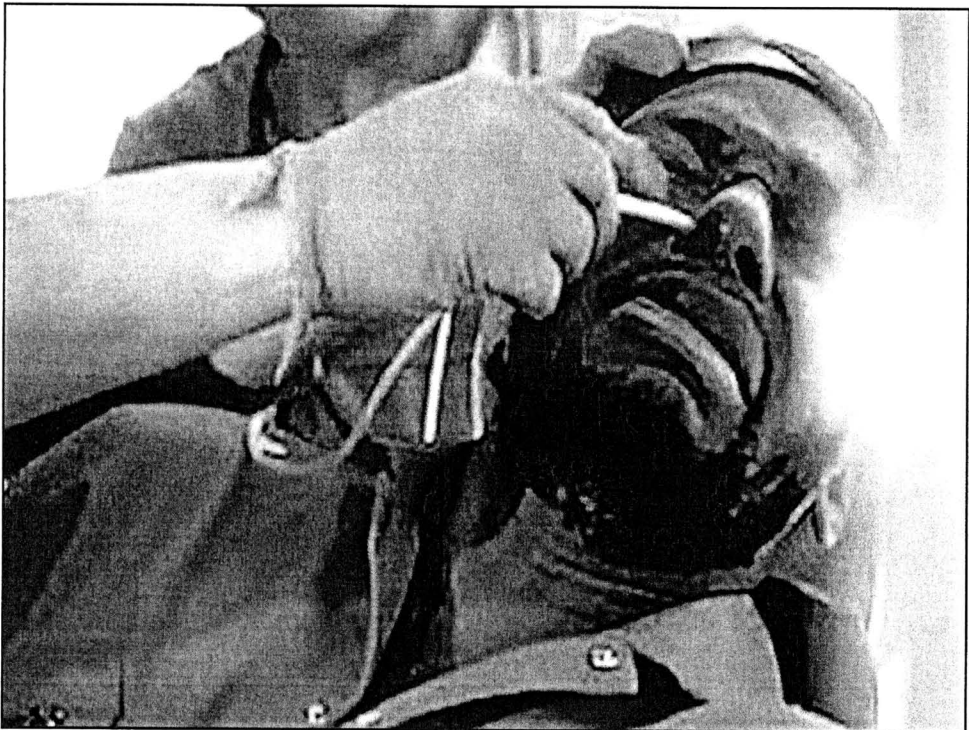
๗.อนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ
(Convention Against Torture: CAT)

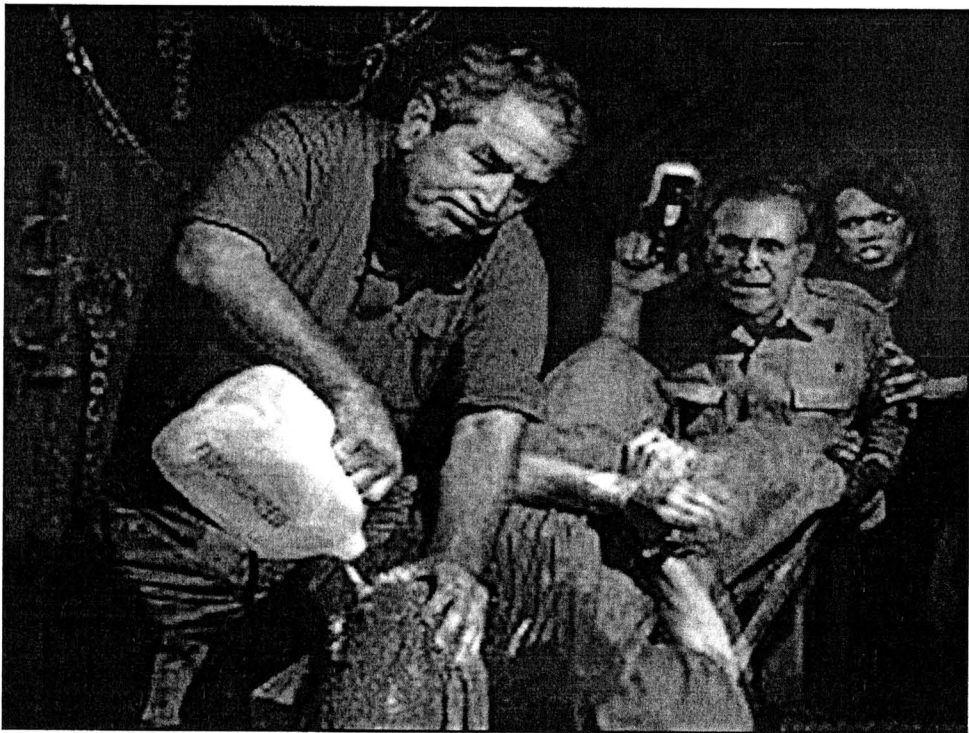
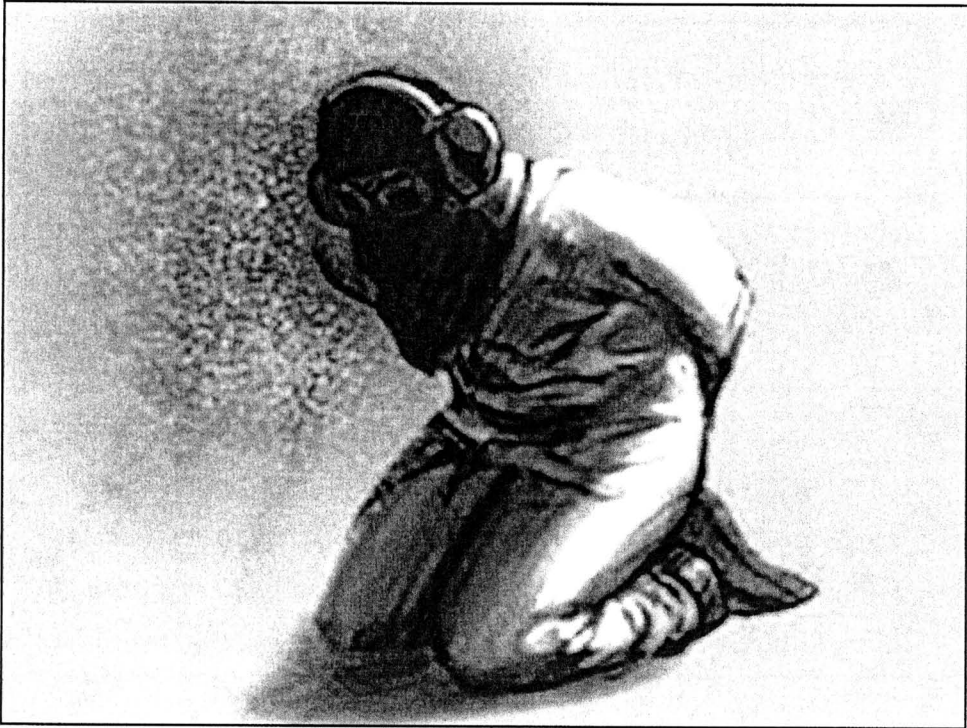
สนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ
(ประเทศไทยยังไม่ได้เข้าเป็นภาคี)

๔. สนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติโดย
อนุสัญญา (CED) ได้ลงนามแล้วเมื่อเดือนกรกฎาคม 2555 แต่ยังไม่ได้
ให้สัตยาบัน

๕. อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานอพยพและสมาชิก
ครอบครัว (CRMW)

อนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ และการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (CAT)

- **UN** รับรองอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2527 (ค.ศ.1984) และมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2530 (ค.ศ.1987)

- ประเทศที่ได้ลงนามอนุสัญญาฯ 81 ประเทศ และได้เข้าเป็นภาคีแล้วจำนวน 156 ประเทศ เช่น จีน ญี่ปุ่น รัสเซีย อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา เป็นต้น ส่วนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ กัมพูชา อินโดนีเซีย ลาว ฟิลิปปินส์ ไทย และติมอร์เลสเต

อนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ (ต่อ)

- ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาฯ เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2550 และมีผลใช้บังคับกับไทยตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2550

- ไทยได้ทำข้อยกเว้น (reservation) สำหรับวรรคหนึ่งของอนุสัญญาฯ เรื่องอำนาจของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (International Court of Justice - ICJ)

กฎหมายระหว่างประเทศที่ห้ามการทรมาน

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 5

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ข้อ 7 และข้อ 10

อนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ (CAT)

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC) ข้อ 37

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ ข้อ 15

อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานอพยพและสมาชิกครอบครัว ข้อ 10

กฎหมายทหารที่เกี่ยวกับกรณีทรมาน

พระราชบัญญัติบังคับการให้เป็นไปตามอนุสัญญาเจนีวา
เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเชลยศึก พ.ศ.2498

- **มาตรา 13** ผู้ใดขู่เข็ญ คุกคาม หรือกระทำให้เชลยศึกได้รับความอับยศหรืออับमानในตัวตนและเกียรติยศ มีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาทหรือจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือทั้งจำทั้งปรับ

พระราชบัญญัติบังคับการให้เป็นไปตามอนุสัญญาเจนีวา
เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเชลยศึก พ.ศ.2498

- มาตรา 14 ผู้ใดทรมานร่างกายหรือจิตใจหรือบังคับเชลยศึกด้วย
ประการใดเพื่อจะได้มาซึ่งข้อความใดๆ จากเชลยศึก หรือคุกคาม
คูหิมินหรือให้ได้รับผลปฏิบัติใดอันเป็นที่เดือดร้อนรำคาญ หรือ
เสื่อมเสียประโยชน์ไม่ว่าประการใดๆ ในกรณีที่เชลยศึกไม่ยอมให้
คำตอบมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันห้าร้อยบาท
หรือจำคุกไม่เกินสามปี หรือทั้งปรับทั้งจำ

ความหมายของคำว่า การทรมาน

อนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ (CAT) ข้อ 1

องค์ประ
กอบ 3
ประการ
ได้แก่

1. การกระทำโดยเจตนาที่ทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานอย่าง
สาหัสไม่ว่าทางกายหรือทางจิตใจ
2. โดยที่เจ้าพนักงานของรัฐมีความเกี่ยวข้องไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม
3. เพื่อความมุ่งประสงค์เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่จะให้ได้มาซึ่งข้อสนเทศ
หรือคำสารภาพจากบุคคลนั้นหรือจากบุคคลที่สาม / เพื่อลงโทษบุคคลนั้น
สำหรับการกระทำซึ่งบุคคลนั้นหรือบุคคลที่สามได้กระทำ หรือถูกสงสัยว่าได้
กระทำ / เพื่อข่มขู่หรือขู่เชือดบุคคลนั้นหรือบุคคลที่สาม / อันใดบนพื้นฐาน
ของการเลือกปฏิบัติ

ห้ามการทรมานอันเป็นการห้ามโดย
เด็ดขาด (absolute) และไม่สามารถผ่อนปรนได้ (non-derogable) ไม่ว่าในสภาวะ
สงคราม วิกฤตการณ์ทางการเมืองใน
ประเทศหรือสภาวะฉุกเฉินอื่นใดก็
ตาม

ข้อคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรม (ความ
สงบเรียบร้อยสาธารณะ) และสิทธิมนุษยชน

1. สถานการณ์ปกติ
รัฐต้องคุ้มครองสิทธิ
มนุษยชนในระดับ
สูงตามกฎหมาย

ข้อคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรมและ
สิทธิฯ (ต่อ)

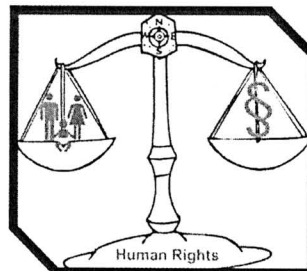

2. สถานการณ์ไม่ปกติ ระดับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอาจแตกต่างจากสถานการณ์ปกติ ปรากฏในหลักการจำกัดและจำกัดสิทธิในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (หลักการ **Siracusa**)

หลักการ **Siracusa** ว่าด้วยการจำกัดและการจำกัดสิทธิ
ตาม ICCPR

เป็นบรรทัดฐานในการรอนสิทธิที่กำหนดไว้ใน ICCPR ในสถานการณ์ต่างๆ ดังนี้

1. ความสงบเรียบร้อยสาธารณะ
2. สาธารณสุข
3. ศีลธรรมอันดีของสังคม
4. ความมั่นคงแห่งชาติ
5. ความปลอดภัยสาธารณะ
6. สิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นหรือสิทธิและชื่อเสียงของผู้อื่น

กรณีความมั่นคงแห่งชาติ

รัฐสามารถใช้มาตรการจำกัดสิทธิเพื่อ

1. ปกป้องการดำรงอยู่ของชาติ
2. บुरณภาพแห่งดินแดน
3. ความเป็นอิสระทางการเมืองเพื่อต่อต้านกองกำลัง
หรือภัยคุกคามจากกองกำลัง

เงื่อนไข

1. การจำกัดหรือจำกัดสิทธิจะต้องไม่คลุมเครือหรือ
กำหนดขึ้นตามอำเภอใจ
2. จะต้องมีการป้องกันที่เหมาะสม (**adequate
safeguards**)
3. จะต้องมีการเยียวยาความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นอย่างมี
ประสิทธิภาพ

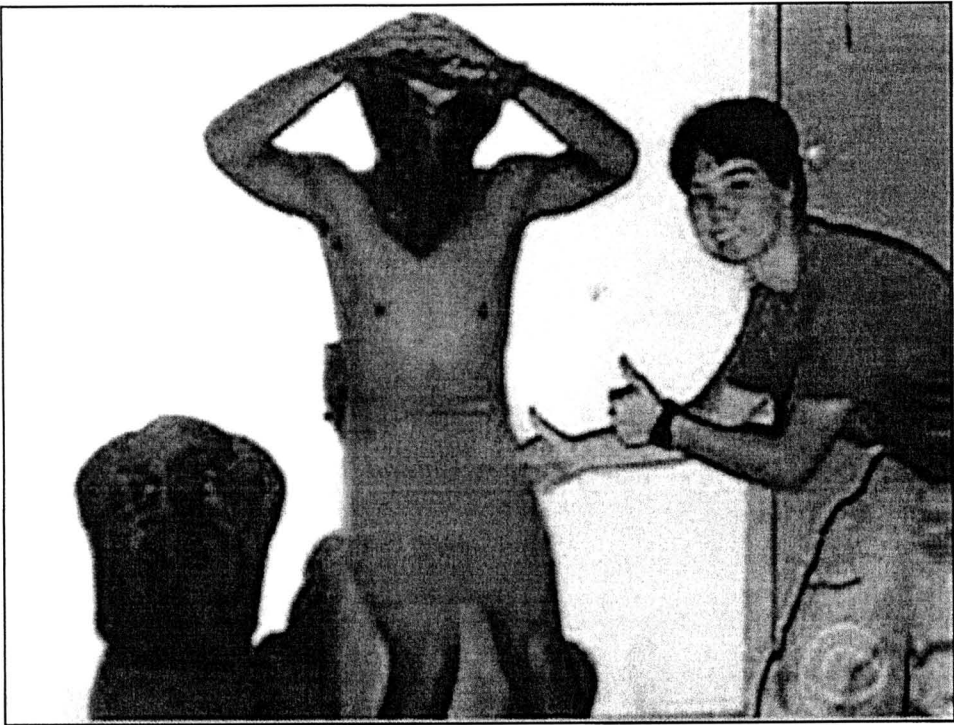
ข้อคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรมและ
สิทธิฯ (ต่อ)

3. ทุกกรณีไม่ว่าอยู่ในสถานการณ์
เช่นใด รัฐจะกระทำการละเมิด
สิทธิมนุษยชนบางประเภทมิได้
เช่น การทรมาน การบังคับบุคคล
ให้สูญหาย เป็นต้น

การประตบัติหรือการลงโทษอื่นที่
โหดร้ายไร้มนุษยธรรม
หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Cruel,
**Inhuman or Degrading
Treatment or
Punishment - CID)**

บัญญัติไว้ในอนุสัญญาต่อต้านการ
ทรมาน (CAT)
ข้อ 16 วรรคหนึ่ง

สาระสำคัญของอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ

ข้อ 1 คำนิยาม

ข้อ 2 วรรคหนึ่ง พันธกรณีในการดำเนินมาตรการป้องกันต่างๆ

ข้อ 2 วรรคสอง การไม่สามารถกล่าวอ้างเพื่อทรมานได้

ข้อ 3 การไม่ส่งกลับไปยังดินแดนที่บุคคลอาจถูกทรมาน

ข้อ 4 การเป็นความผิดทางอาญา

สาระสำคัญของอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ (ต่อ)

ข้อ 5-9 เขตอำนาจสากล
(universal jurisdiction)

ข้อ 10 การฝึกอบรม
เจ้าหน้าที่

ข้อ 11 การทบทวน
กระบวนการคุมขัง

ข้อ 12 การสอบสวนโดย
พลัน

ข้อ 13 สิทธิในการร้องทุกข์
ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

สาระสำคัญของอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ (ต่อ)

ข้อ 14 การชดเชย
เยียวยา

ข้อ 15 พยานหลักฐาน
ที่รับฟังไม่ได้

ข้อ 16 การปฏิบัติหรือการ
ลงโทษอื่นที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม
หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (CID)

ภาระหน้าที่ของรัฐ

กรอบทางกฎหมาย

- เข้าเป็นภาคีกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง
- แก้ไขปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้การทรมานเป็นความผิดทางอาญา

ภาระหน้าที่ของรัฐ

กรอบทางกฎหมาย

- ทบทวนกระบวนการคุมขัง การสอบสวนข้อร้องเรียน และจัดฝึกอบรม
- ทำงานร่วมกับกลไกระหว่างประเทศต่างๆ
- ตรวจสอบสถานที่คุมขังต่างๆ ได้แก่ เรือนจำ โรงพัก สถานพินิจ สถานกักกันของ สตม. ค่ายทหาร ค่ายผู้หนีภัยการสู้รบ จุดกักตัวของท่าเรือและท่าอากาศยาน จุดตรวจตามแนวชายแดน และสถาบันจิตเวช
- สร้างความตระหนักแก่สาธารณชนต่อปัญหาการทรมาน

ภาระหน้าที่ของรัฐ (ต่อ)

กลไกควบคุม เช่น ศาล และ กสม. เป็นต้น

เสนอรายงานการปฏิบัติตามพันธกรณีในอนุสัญญาฯ ปีแรกและทุกๆ 4 ปีต่อคณะกรรมการประจำสนธิสัญญา

- ประเทศไทยได้ส่งรายงานผลการดำเนินงานภายใต้พันธกรณีตามอนุสัญญา CAT ฉบับที่ 1 ให้คณะกรรมการประจำอนุสัญญา CAT แล้ว
- คณะกรรมการประจำอนุสัญญาฯ ได้พิจารณารายงานของไทยเมื่อวันที่ 30 เมษายน – 1 พฤษภาคม 2557
- กสม. และภาคประชาสังคมได้จัดทำรายงานคู่ขนาน เพื่อเสนอให้คณะกรรมการประจำอนุสัญญาฯ พิจารณาควบคู่กับรายงานที่รัฐบาลจัดทำ

หลักสำคัญในกระบวนการ คุมขัง 5 ประการ

1. ต้องไม่มีสถานที่คุมขังที่ปราศจากการตรวจสอบและสถานที่ซึ่งไม่สามารถติดต่อกับบุคคลภายนอกได้

2. สิทธิที่จะแจ้งให้บุคคลที่ตามมาพบถึงการถูกคุมขังของตน

หลักสำคัญในกระบวนการ คุมขัง 5 ประการ

3. สิทธิเข้าถึงทนายความ

4. สิทธิเข้าถึงแพทย์

**5. สิทธิในการปรากฏตัว
ต่อหน้าศาลยุติธรรม**

ทำทีของประธาน กมธ. ข่าวกอง วุฒิสภาสหรัฐฯ
ต่อกรณีทรมานโดย CIA

“

*The CIA's actions
a decade ago are
a stain on our values
and our history.”*

Dianne Feinstein,
US Senate Intelligence Committee

BBC NEWS

ปัญหาการทรมานใน ประเทศไทย

1. มีการทรมานโดยการซ้อม ทำร้ายร่างกาย และการขู่เข็ญให้กลัว เพื่อ “ขยายผล” เพราะเชื่อว่าบุคคลนั้นกระทำผิดจริง
2. มีรูปแบบหลากหลาย เช่น คลุมศีรษะ ตะ ต่อย ช็อตไฟฟ้า และใช้บุหรี่

ปัญหาการทรมานใน ประเทศไทย

3. ผู้ถูกกล่าวหา มักเป็นทหารหรือตำรวจที่ปฏิบัติการภายใต้กฎหมายพิเศษ โดยเกิดขณะหรือหลังการจับกุม และเกิดในสถานที่ควบคุมตัวที่ปกปิดห้ามเยี่ยม
4. สภาพสถานที่ควบคุมไม่ได้มาตรฐานตามเกณฑ์สากล
5. ผู้เสียหายมีอุปสรรคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

**เอกสารข้อสังเกตและเสนอแนะต่อไทยของ
คณะกรรมการต่อต้านการทรมานแห่งสหประชาชาติ**

ประเด็นต่างๆ ที่สำคัญมีดังนี้

- 1. การปรับปรุงกฎหมายภายในของให้สอดคล้องกับอนุสัญญาฯ
- 2. ปัญหาเจ้าหน้าที่ของรัฐทรมานและบังคับบุคคลให้สูญหาย
เช่น นายสมชาย นีละไพจิตร นายบิลลี่ อิหม่ามยะผา กาเซ็ง
และนายสุไลมาน แนซา
- 3. การบังคับใช้กฎหมายพิเศษด้านความมั่นคง

**เอกสารข้อสังเกตและเสนอแนะต่อไทยของคณะกรรมการ
ต่อต้านการทรมานแห่งสหประชาชาติ(ต่อ)**

ประเด็นต่างๆ ที่สำคัญมีดังนี้

- 4. ประเด็นสถานที่คุมขังต่างๆ
- 5. การชดเชยเยียวยา
- 6. ปัญหาการขาดข้อมูลเชิงสถิติ
- 7. อื่นๆ เช่น ความรุนแรงทางเพศ และการค้ามนุษย์ เป็นต้น

การดำเนินการต่อไป

- การให้สัตยาบันอนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันบุคคลจากการสูญหายโดยลูกบั้งคับ (CED) และการเข้าเป็นภาคีพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ (OPCAT)
- การตรวจเยี่ยมสถานที่คุมขังประเภทต่างๆ
 - 1) เรือนจำ
 - 2) โรงพัก
 - 3) สถานพินิจ
 - 4) ห้องกักของ สตม.

การดำเนินการต่อไป (ต่อ)

- 5) ค่ายทหาร
- 6) ค่ายผู้หนีภัยการสู้รบ
- 7) จุดกักตัวของท่าเรือและท่าอากาศยาน
- 8) จุดตรวจตามแนวชายแดน
- 9) สถาบันจิตเวช

การดำเนินการต่อไป (ต่อ)

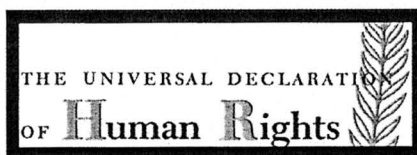
- การจัดตั้งกลไกป้องกันการทรมานระดับชาติ (NPM)
- วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบการเข้าเยี่ยมสถานที่ลิดรอนเสรีภาพ เพื่อป้องกันการทรมาน การปฏิบัติและการลงโทษที่ทารุณขาดมนุษยธรรม หรือลดทอนความเป็นมนุษย์ (ข้อ 1 ของพิธีสาร OPCAT)
- ตรวจเยี่ยมแบบไม่บอกกล่าวล่วงหน้า
- ตรวจเยี่ยมอย่างสม่ำเสมอ
- จัดทำข้อเสนอแนะเพื่อนำไปสู่การพัฒนาระบบการคุมขัง

การดำเนินการต่อไป (ต่อ)

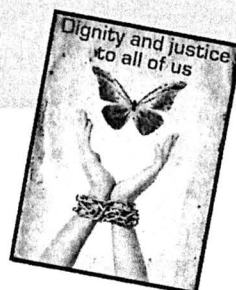
- ร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมาน
- และการบังคับบุคคลให้สูญหาย พ.ศ.
- มีทั้งสิ้น 4 หมวด จำนวน 43 มาตรา
- หมวด 1 การปราบปรามการทรมานและการบังคับบุคคลให้สูญหาย
- หมวด 2 การป้องกันการทรมานและการบังคับบุคคลให้สูญหาย

การดำเนินการต่อไป (ต่อ)

- หมวด 3 คณะกรรมการ

- หมวด 4 การดำเนินคดีทรมานและคดีบังคับบุคคลให้สูญหาย

ขอบคุณครับ

หากต้องการข้อมูลเพิ่มเติมติดต่อ
ผมได้ที่

santi@nhrc.or.th

เอกสารประกอบการบรรยาย
“สิทธิของนักโทษตามกฎหมายระหว่างประเทศ”

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร. ประธาน วัฒนวานิชย์

รองประธานอนุกรรมการปฏิบัติการยุทธศาสตร์ด้านสิทธิในกระบวนการยุติธรรม

และ

อนุกรรมการตรวจสอบการละเมิดสิทธิในกระบวนการยุติธรรม

(เอกสารประกอบการสัมมนา)
สิทธิของนักโทษตามกฎหมายระหว่างประเทศ

รองศาสตราจารย์ ดร.ประธาน วัฒนวานิชย์
อนุกรรมการตรวจสอบการละเมิดสิทธิในกระบวนการยุติธรรม

สิทธิของนักโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายระหว่างประเทศมีที่มาจากสนธิสัญญาต่าง ๆ กฎหมายระหว่างประเทศส่วนใหญ่เป็นสนธิสัญญาที่เกิดขึ้นภายหลังสงครามโลก ครั้งที่หนึ่งและครั้งที่สอง สนธิสัญญาเหล่านี้ได้รับการแก้ไขและบัญญัติเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง

ความเป็นมา

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสงครามโลกทั้งสองครั้งมีผลอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการของกฎหมายระหว่างประเทศ เนื่องจากสภาวะที่เลวร้ายอันเกิดจากสงครามโลก สงครามดังกล่าวได้เกิดปรากฏการณ์การไม่ยอมรับสิทธิพลเมืองและสิทธิของประชาชนในประเทศต่าง ๆ อย่างแพร่หลาย โดยมีพื้นฐานมาจากการละเมิดสิทธิทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา และการเลือกปฏิบัติทางการเมือง การใช้ความรุนแรงอย่างเป็นระบบ รวมทั้งการสังหารบุคคลไม่เลือกหน้า โดยเฉพาะการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การใช้แรงงานเยี่ยงทาส การใช้อำนาจโดยมิชอบ การสังหารเชลยศึก (prisoner of war) การเนรเทศ และการริบทรัพย์สินประชาชนในประเทศที่ตกอยู่ภายใต้สภาวะการสงครามอย่างแพร่หลาย เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นยาวนานหลายสิบปี เป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกฎหมายระหว่างประเทศอย่างมากในทุกสาขา รวมทั้งหลักประกันทางด้านสิทธิของนักโทษ

ในปัจจุบันกฎหมายระหว่างประเทศมีกลไกเพิ่มขึ้นจำนวนมาก เช่น การมีประมวลข้อบัญญัติในการปฏิบัติต่อนักโทษประเภทต่าง ๆ ที่สำคัญได้แก่

- อนุสัญญาเจนีวา (Geneva Conventions)
- กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR)
- ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อนักโทษ (SMR)
- อนุสัญญาของยุโรปว่าด้วยการป้องกันการทรมาน และการกระทำที่ไร้มนุษยธรรม หรือการปฏิบัติที่ย่ำแย่หรือการลงโทษ และ
- อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของบุคคลพิการ

อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่สาม (Third Geneva Convention)

อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่สามกำหนดความหมายการคุมครองทางด้านมนุษยธรรมแก่เชลยศึก (prisoner of war) ซึ่งอนุสัญญาให้ความหมายว่าเป็น

- ทหารของกองทัพ (armed forces) หรือ
- ผู้ทำการสู้รบหรืออาสาสมัครที่ได้มีการจัดตั้งเป็นส่วนหนึ่งของกองทัพ ผู้ซึ่งยอมรับว่าตนเป็นฝ่ายที่ขัดแย้งกับอีกฝ่ายหนึ่ง หรือผู้ที่ถูกควบคุมตัวโดยฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์กับอีกฝ่ายหนึ่ง
- บุคคลที่ร่วมกับกองทัพแต่ไม่ใช่ทหาร เช่นผู้สื่อข่าวสงคราม พลเรือนที่ทำงานกับหน่วยบินของทหาร ผู้รับเหมางาน และหน่วยงานเอกชนผู้รับจ้างทำงาน หรือหน่วยบริการที่ทำหน้าที่ดูแลด้านสวัสดิการของกองทัพ และผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ซึ่งมิได้ถูกยึดครองและได้จับอาวุธเข้าต่อสู้ต่อต้านฝ่ายศัตรูเป็นผู้ที่ถูกจับเป็นเชลยศึก

เชลยศึกไม่อาจละสิทธิการคุ้มครองตามอนุสัญญาฯ สิทธิเหล่านี้รวมถึงสิทธิการได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรม ซึ่งห้ามการใช้ความรุนแรงที่ทำให้เชลยศึกเสียชีวิต หรือได้รับอันตรายทางด้านสุขภาพอย่างร้ายแรง หรือการดื้ออวยวะ หรือการทดลองทางวิทยาศาสตร์หรือทางการแพทย์ การคุ้มครองจากการข่มขู่ ทุพพิกข และ การประจานในที่สาธารณะ คุ้มครองจากการถูกแก้แค้น การบังคับโดยใช้กำลัง การคุ้มครองจากการถูกทรมานทางร่างกายและจิตใจ ได้รับการแก้ไขบำบัดทางร่างกายและจิตใจอย่างเพียงพอ การเก็บรักษาสังของด้วยตนเอง รวมทั้งเก็บรักษาเงิน การอพยพเมื่อพื้นที่ควบคุมมีอันตรายมากเกินไป ได้รับอาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย และ เครื่องนุ่งห่ม การดำรงชีวิตที่ถูกสุขลักษณะ มีเสรีภาพทางศาสนา และสิทธิการร้องเรียน

อย่างไรก็ตามผู้มีอำนาจควบคุมเชลยศึก มีสิทธิใช้กำลังอย่างเหมาะสมในกรณีเชลยทำการหลบหนีหรือการก่อจลาจล การให้เชลยแจ้งชื่อและตำแหน่งหรือยศ การใช้แรงงานนักโทษที่มีใช้เพื่อการทำสงคราม

นับตั้งแต่อนุสัญญาเจนีวาว่าด้วยเชลยศึก ปี 1929 มีผลใช้บังคับเป็นต้นมาได้มีการแก้ไขปรับปรุงในสาระสำคัญโดยอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่สามปี 1949 สภาความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (Security Council) เป็นคณะกรรมการที่ทำหน้าที่พิจารณาเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับอนุสัญญาเจนีวา ประเทศสมาชิกที่ลงนามกฎบัตรสหประชาชาติจำนวน 193 ประเทศ มีความผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามอนุสัญญาเจนีวา

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights)

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง มีผลใช้บังคับเมื่อ 23 มีนาคม ค.ศ.1976 กติกามาตรา 10 บัญญัติว่าบุคคลที่ถูกจำกัดเสรีภาพจะต้องได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรมและเคารพศักดิ์ศรี มาตรานี้กำหนดให้มีการจำแนกประเภทผู้ต้องขังก่อนการพิจารณาคดีไปควบคุมตัว ไม่ปะปนกับผู้ต้องขังที่ศาลพิพากษาว่ามีความผิดแล้ว รวมทั้งการแยกควบคุมผู้ต้องหาที่เป็นเด็กออกจากผู้ใหญ่ รวมทั้งการนำตัวเขาไปดำเนินคดีด้วยความรวดเร็ว

นอกจากนี้ยังมีข้อกำหนดให้เน้นการแก้ไขและฟื้นฟูผู้ต้องมากกว่าการลงโทษ บทบัญญัติเหล่านี้ใช้บังคับแก่นักโทษในเรือนจำ ผู้ป่วยในสถานพยาบาล โดยเฉพาะโรงพยาบาลโรคจิต สถานที่ควบคุมตัว ทัณฑสถาน บำบัดหรือสถานอื่นใดที่บุคคลถูกจำกัดเสรีภาพ กติกามาตรานี้ได้สนับสนุนการปฏิบัติในมาตรา 7 ที่มี

บทบัญญัติห้ามการทรมาน หรือการปฏิบัติอย่างอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หิมนศักดิ์ศรี โดยให้หลักประกันผู้สูญเสียเสรีภาพในเงื่อนไขเดียวกันกับเสรีชนอื่น ๆ

ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (UN Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners)

ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังมีผลใช้บังคับในปี ค.ศ. 1955 ข้อกำหนดมาตรฐานนี้ไม่มีผลผูกพันตามกฎหมาย แต่ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศ โดยคำนึงถึงการเคารพสิทธิของผู้ถูกคุมขังแบบต่าง ๆ ข้อกำหนดดังกล่าวถือว่าเป็นหลักการและวิธีปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการสถานที่ควบคุมตัว ข้อกำหนดดังกล่าวถึงมาตรฐานการปฏิบัติต่อผู้ถูกควบคุมตัวในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ การจัดทำทะเบียน สุขภาพอนามัย เครื่องนุ่งห่ม ที่นอน อาหาร การออกกำลังกาย และการเล่นกีฬา บริการทางการแพทย์ วินัยและการลงโทษ การใช้เครื่องพันธนาการ การรับรู้ข่าวสารและการร้องเรียนของนักโทษ การติดต่อภายนอกเรือนจำ ห้องสมุด การปฏิบัติกิจทางศาสนา การเก็บรักษาทรัพย์สินของนักโทษ การแจ้งข่าวการเสียชีวิต การเจ็บป่วย การย้ายสถานที่ควบคุม เจ้าหน้าที่เรือนจำและการตรวจเรือนจำ

นอกจากนี้ข้อกำหนดมาตรฐานยังได้กล่าวถึงแนวทางปฏิบัติแก่นักโทษที่ถูกศาลพิพากษาโทษแล้ว ในเรื่องต่างๆ ดังนี้ การปฏิบัติต่อนักโทษ การจำแนกประเภทนักโทษ การปฏิบัติเฉพาะราย สิทธิพิเศษ การทำงาน การศึกษา และสันติภาพการ รวมทั้งการดูแลภายหลังปล่อยตัวจากเรือนจำ

ในขณะเดียวกันก็มีบทบัญญัติพิเศษไว้สำหรับนักโทษที่วิกลจริต จิตบกพร่องไม่สมประกอบ ผู้ที่ถูกจับและควบคุมตัว หรือผู้อยู่ระหว่างรอการพิจารณาคดี ผู้ถูกควบคุมตัวทางแพ่งและบุคคลที่ถูกจับหรือถูกควบคุมตัวไว้โดยไม่มี การตั้งข้อหา

ปัญหาการขังเดี่ยว

การขังเดี่ยว (Solitary Confinement)

การขังผู้ถูกควบคุมตัวแยกจากผู้ต้องขังอื่นในห่อขังคนเดียวโดยมิให้ติดต่อหรือห้ามการติดต่อสื่อสารกับผู้ต้องขังอื่นและสังคมภายนอก การแยกขัง ทำให้ผู้ต้องขังใช้เวลาอยู่ในห้องขัง 24 ชั่วโมง การขังเดี่ยวอาจใช้เพื่อการซักถาม สอบสวน หรือลงโทษ และมักใช้เป็นเวลาหลายสัปดาห์ โดยหลักการ ขังเดี่ยวแม้จะทำได้การควบคุมแบบจำกัดสิทธิอย่างเข้มงวดนี้จะต้องใช้ให้น้อยที่สุด ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสนับสนุนให้ยกเลิกการขังเดี่ยวสำหรับใช้ในการลงโทษหรือใช้อย่างจำกัด

คณะกรรมการตามอนุสัญญาต่อต้านการทรมานเห็นว่าการขังเดี่ยวเป็นอันตรายต่อร่างกายและจิตใจของผู้ต้องขังถ้าหากใช้เป็นเวลานาน โดยเฉพาะการควบคุมก่อนการพิจารณาคดี ในบางกรณีการขังเดี่ยวเป็นเวลานานถือได้ว่าเป็นการปฏิบัติที่ไร้มนุษยธรรมหรือเป็นการทรมาน โดยเฉพาะการใช้ในกระบวนการสอบสวน

ผู้จัดทำรายงานของอนุสัญญาต่อต้านการทรมานเสนอให้ใช้วิธีการขังเดี่ยวให้น้อยที่สุด ใช้ในกรณีจำเป็นอย่างยิ่ง ระยะเวลาสั้นที่สุด และไม่มีทางเลือกอื่นๆ

อนุสัญญายุโรปว่าด้วยการป้องกันการทรมาน และการกระทำที่ไร้มนุษยธรรมหรือหยามเกียรติ (European Convention for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment)

อนุสัญญายุโรปว่าด้วยการป้องกันการทรมาน และการกระทำที่ไร้มนุษยธรรมหรือหยามเกียรติมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 1 มีนาคม ค.ศ. 2002 อนุสัญญานี้ได้จัดตั้งคณะกรรมการว่าด้วยการป้องกันการทรมาน และการกระทำที่ไร้มนุษยธรรมหรือหยามเกียรติ คณะกรรมการได้รับอนุญาตให้เยี่ยมสถานที่ควบคุมทุกแห่งตามอนุสัญญากำหนด “สถานที่ใดภายในเขตอำนาจ” ที่บุคคลถูกควบคุมตัวโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ เมื่อรัฐบาลที่เป็นภาคอนุสัญญาได้รับแจ้งว่าคณะกรรมการประสงค์จะเข้าเยี่ยม รัฐบาลประเทศนั้นต้องยินยอมให้คณะกรรมการดำเนินการเยี่ยมสถานที่ควบคุมผู้ถูกคุมขังอย่างอิสระโดยไม่มีข้อจำกัดภายในสถานที่นั้น ด้วยการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสถานที่ควบคุมนั้น การเข้าไปยังที่ใด ๆ ภายในสถานที่นั้น การสอบถามบุคคลใดที่ถูกควบคุมตัวภายในสถานที่นั้น การสื่อสารกับบุคคลใดโดยอิสระซึ่งคณะกรรมการเชื่อว่าสามารถจะให้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องได้เพื่อการดำเนินงานที่จำเป็นตามภารกิจ การเก็บรวบรวมข้อมูลข่าวสารจะต้องเป็นความลับ ภายใต้สถานการณ์พิเศษ ที่มีความจำเป็นทางด้านการป้องกันประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความไม่สงบอย่างร้ายแรงในสถานที่ควบคุม สำหรับการตรวจเยี่ยม ในบางสถานที่หรือบางแห่ง รัฐที่ได้รับการตรวจเยี่ยมอาจจัดให้มีตัวแทน ประจำในสถานที่ใดหรือเวลาใดก็ได้ ภายหลังการเยี่ยมในแต่ละครั้งจะต้องมีการจัดทำรายงาน พร้อมข้อเสนอแนะที่เป็นไปได้ให้แก่อำนาจที่ตรวจเยี่ยมด้วย

ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าว โดยการภาคยานุวัติเมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2550 และมีผลใช้บังคับกับประเทศไทย เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2550 ซึ่งในฐานะรัฐภาคีประเทศไทยมีพันธะผูกพันที่จะต้องดำเนินการตามพันธกรณี 4 ประการ ได้แก่

- 1) การประกันให้เกิดสิทธิต่าง ๆ ตามที่ระบุไว้ในอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ
- 2) การปฏิบัติให้เกิดสิทธิตามที่รับรองไว้ในอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ ให้มีความก้าวหน้าตามขั้นตอน
- 3) การเผยแพร่หลักการของสิทธิที่ระบุไว้ในอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ อย่างกว้างขวาง และ
- 4) การจัดทำรายงานสถานการณ์และปัญหาอุปสรรคภายในประเทศตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการประจำอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ

ในการอนุวัติให้เป็นไปตามอนุสัญญาฯ ดังกล่าว ประเทศไทยได้ทำคำแถลงตีความในการเข้าเป็นภาคีในข้อบทที่ 1 ข้อบทที่ 4 และข้อบทที่ 5 และจัดทำข้อสงวนในข้อบทที่ 30 ของอนุสัญญาฯ ดังนี้

1) ข้อบทที่ 1 เรื่องคำนิยามของคำว่า การทรมาน เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญาของไทยที่ใช้บังคับในปัจจุบันไม่มีบทบัญญัติจำกัดความโดยเฉพาะ ประเทศไทยจึงตีความเข้าใจความหมายของคำดังกล่าวตามประมวลกฎหมายอาญาที่ใช้ในปัจจุบัน

2) ข้อบทที่ 4 เรื่องการกำหนดให้การทรมานทั้งปวงเป็นความผิดที่ลงโทษได้ตามกฎหมายอาญาและนำหลักการนี้ไปใช้กับการพยายาม การสมรู้ร่วมคิดและการมีส่วนร่วมในการทรมาน ประเทศไทยตีความเข้าใจในกรณีดังกล่าวตามประมวลกฎหมายอาญาที่ใช้ในปัจจุบัน

3) ข้อบทที่ 5 เรื่องให้รัฐภาคีดำเนินการต่าง ๆ ที่อาจจำเป็นเพื่อให้ตนมีเขตอำนาจเหนือความผิดที่อ้างถึงตามข้อบทที่ 4 โดยประเทศไทยตีความเข้าใจว่าเขตอำนาจเหนือความผิดดังกล่าวเป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยที่ใช้บังคับในปัจจุบัน

4) ข้อสงวนตามข้อบทที่ 30 วรรคหนึ่ง โดยประเทศไทยไม่รับผูกพันตามข้อบทดังกล่าว (ซึ่งระบุให้นำข้อพิพาทเกี่ยวกับการตีความหรือการนำอนุสัญญาฯ ไปใช้ ขึ้นสู่การวินิจฉัยชี้ขาดของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้ หากคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ) ซึ่งการจัดทำข้อสงวนในข้อนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อไม่ยอมรับอำนาจของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศเป็นการล่วงหน้า เว้นเสียแต่ว่าจะพิจารณาเห็นสมควรเป็นรายกรณีไป

ประมวลกฎหมายอาญา

กฎหมายภายในของไทย ไม่มีการบัญญัติความหมายและกำหนดให้การกระทำอันเป็น“การทรมาน”ไว้โดยเฉพาะเจาะจง แต่ลักษณะของการกระทำอันเป็นการทรมานเป็นความผิดที่สามารถลงโทษได้ตามประมวลกฎหมายอาญาไทย กล่าวคือ เป็นเหตุเพิ่มโทษ ที่มีการกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ดังเช่นที่กำหนดไว้ในลักษณะ 10 เกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย หมวด 1 ความผิดต่อชีวิต เช่น มาตรา 289 (5) มาตรา 292 ความผิดต่อร่างกาย เช่น มาตรา 295 มาตรา 296 มาตรา 290 ลักษณะ 11 ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง เช่น หมวด 1 ความผิดต่อเสรีภาพ เช่น มาตรา 313 มาตรา 314 และมาตรา 315 เป็นต้น

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากลักษณะแห่งการกระทำการทรมาน กฎหมายภายในของไทยเท่าที่มีอยู่เพียงพอที่จะสามารถปฏิบัติตามพันธกรณีในข้อนี้ได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีการบัญญัติกฎหมายใหม่เป็นการเฉพาะเจาะจง

ความผิดสำหรับความหมายของการทรมานนั้น มีแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาไทย พิพากษาวางแนวเป็นบรรทัดฐานไว้มากพอสมควร เช่น การใช้มีปลายแหลมยามสับนิ้ว เผาไฟแล้วนาบบริเวณแก้ม แขน ไหล่ หลัง และโคนขาของโจทก์ ทำให้เกิดไหมถึงผิวหนังหลุด เป็นการทำร้ายโดยมุ่งให้เกิดความเจ็บปวดทรมานมากกว่าทำร้ายธรรมดา (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1752/2540) หรือการจับคนไปเรียกค่าไถ่โดยเอาโซ่ล่ามข้อเท้าไว้

กับเสา สิบวัน แล้วพาไปล่ามโซ่ไว้กับต้นไม้ในป่าอีกสี่วัน เป็นการทรมาน แต่ยังไม่เป็นอันตรายแก่กาย (คำพิพากษาฎีกาที่ 2209/2521) เป็นต้น

นอกจากนี้แล้วยังมีคำพิพากษาศาลฎีกาอีกจำนวนหนึ่งวางแนวความหมายเกี่ยวกับการกระทำอันเป็นการทรมาน หรือทารุณโหดร้าย ทั้งที่เกิดขึ้นต่อร่างกาย และจิตใจ เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4050/2532 (ประชุมใหญ่), 1970/2500, 449/2536, 2230/2521, 1101/2509, 668,669/2521, 1113/2542, 2822/2531, 1753/2540, 626/2493, 3269/2531, 273/2509, 273/2509 เป็นต้น

การกระทำอันเป็นการทรมาน หรือทารุณโหดร้าย สามารถลงโทษตามกฎหมายภายในของไทยได้อยู่แล้ว ไม่ว่าภายใต้สถานการณ์ใด เพียงแต่มาตรการในการป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำอันเป็นการทรมาน หรือทารุณโหดร้ายเป็นสิ่งที่ประเทศไทยควรกำหนดให้ชัดเจนเพื่อให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจดังกล่าวเข้าใจได้โดยง่ายและสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งหน่วยงานต้นสังกัดของเจ้าหน้าที่เหล่านั้นควรเข้ามากำกับดูแลการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่อย่างเข้มงวด ไม่ต้องตราเป็นกฎหมายรองรับขึ้นมาใหม่ เนื่องจากกฎหมายเดิมที่มีอยู่ไม่มีบทบัญญัติใดที่แย้งต่ออนุสัญญาดังกล่าว ปัญหาของข้อนี้ น่าจะอยู่ที่ปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายที่อยู่แล้ว

ประเทศไทยมีมาตรการทางนิติบัญญัติเพื่อป้องกันมิให้เกิดการกระทำเป็นการทรมานไว้อยู่แล้ว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 31 บัญญัติให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคลไว้อยู่แล้ว โดยทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้ และมาตรา 6 บัญญัติให้ครอบคลุมขยายไปถึงบทบัญญัติของกฎหมาย กฎหรือข้อบังคับใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับไม่ได้ (วรรค 1 อนุสัญญา)

ดังนั้น ประเทศไทยถือว่ามีความหมายที่มีบทบัญญัติต่อต้านการทรมานไว้อยู่แล้ว โดยไม่จำเป็นต้องบัญญัติกฎหมายขึ้นมาใหม่

ส่วนมาตรการทางการบริหารเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการทรมานนั้น ปัจจุบันอาจจะยังไม่มีมาตรการที่เข้มงวดและชัดเจนมากนัก โดยเฉพาะการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่บางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจับ การสอบสวน และการได้มาซึ่งพยานหลักฐานต่างๆ โดยมีเหตุแห่งความรุนแรงที่มีลักษณะการทรมานทั้งร่างกายและจิตใจ ปรากฏให้เห็นอยู่ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องของการบริหารและการบังคับใช้กฎหมาย

กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการใช้มาตรการทางอาญาที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนทั้งหมด ไม่มีบทบัญญัติใดที่กำหนดให้เจ้าหน้าที่ใช้อำนาจเพื่อผลสำหรับการทรมานได้ เช่นกฎหมายที่ใช้ในสถานการณ์ที่ไม่ปกติของประเทศ คือพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 หรือพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 (วรรค 2 อนุสัญญา)

กฎหมายไทยไม่มีบทบัญญัติใดที่ให้เจ้าหน้าที่ใช้อำนาจเพื่อผลสำหรับการทรมานได้โดยชอบ โดยอ้างคำสั่งของผู้บังคับบัญชา หรือจากทางราชการ (วรรค 3 อนุสัญญา)

ภาพรวมของการปฏิบัติตามอนุสัญญาฯ และปัญหาอุปสรรค

ในการดำเนินการเพื่อปฏิบัติตามอนุสัญญาฯ ในภาพรวมของการดำเนินการ หน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะในระดับผู้บริหารหน่วยงาน เช่น กระทรวงกลาโหม สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมราชทัณฑ์ กรมคุมประพฤติ ได้มีความตื่นตัวในการปฏิบัติให้สอดคล้องกับอนุสัญญาฯ โดยหน่วยงานส่วนใหญ่ได้มีการจัดทำหนังสือเวียนในการแจ้งให้เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานรับทราบและมีแนวทางปฏิบัติที่ไม่ให้มีการก่อให้เกิดการทรมานหรือทารุณกรรมหรือการเลือกปฏิบัติ นอกจากนี้ ได้มีการกำหนดมาตรฐานของการดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ไว้ เพื่อให้คำนึงถึงการปฏิบัติตามหลักประกันสิทธิมนุษยชนด้วย

นอกจากนี้ ในหลายหน่วยงาน เช่น กองทัพบก สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้จัดให้มีวิชาสิทธิมนุษยชน ในหลักสูตรที่ใช้อบรมพนักงานเจ้าหน้าที่ไว้ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ได้ปฏิบัติงานได้รับทราบเป็นพื้นฐานของการดำเนินการ

ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติไปตามอนุสัญญาฯ ยังคงปรากฏอยู่เนื่องจากระยะเวลาที่ให้การภาคยานุวัติ และเวลาที่จัดทำรายงานมีระยะห่างเพียงสามปี (พ.ศ. 2552) ดังนั้น ผู้ปฏิบัติงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในระดับปฏิบัติ/ในพื้นที่หลายท่านยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับอนุสัญญาฯ และพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตามอนุสัญญาฯ อย่างทั่วถึง อีกทั้งกระบวนการที่ใช้กับการดำเนินคดีแก่ผู้ที่กระทำความผิดเกี่ยวกับการทรมานยังไม่ได้กำหนดไว้เป็นลักษณะเฉพาะ จึงทำให้การรวบรวมข้อมูลว่ากรณีใดเป็นการกระทำที่ถือว่าเป็นการทรมานตามอนุสัญญาฯ ต้องใช้การเทียบเคียงกฎหมายไทยที่มีอยู่ และมีผลให้ไม่มีหน่วยงานใดที่จัดระบบการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับหลักฐานในการกระทำที่เข้าข่ายการทรมานตามอนุสัญญาฯ

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของบุคคลพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities)

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของบุคคลพิการมีผลใช้บังคับเมื่อ 30 มีนาคม 2007 โดยมีประเทศลงนาม 82 ประเทศ อนุสัญญาฯ นี้มีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริม คุ้มครองและให้หลักประกันให้ได้รับความเท่าเทียมกันทางด้านสิทธิมนุษยชน และเสริมภาพขั้นพื้นฐานสำหรับบุคคลพิการทุกคนและส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนพิการ บุคคลพิการหมายถึงผู้ที่มีความพิการทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญาหรือการรับรู้บกพร่องซึ่งเป็นอุปสรรคในการปฏิสัมพันธ์ หรือขัดขวางการมีส่วนร่วมในกิจการต่าง ๆ ของสังคมที่โดยเท่าเทียมกับบุคคลอื่น ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อนุสัญญาฯ ข้อ 13 บัญญัติว่าด้วยการเข้าถึงความยุติธรรมของบุคคลพิการ “เพื่อเป็นหลักประกันให้บุคคลพิการเข้าถึงความยุติธรรม” ประเทศภาคีอนุสัญญานี้จะต้องส่งเสริมการฝึกอบรมอย่างเหมาะสมสำหรับผู้ปฏิบัติงานทางด้านการบริการความยุติธรรม รวมทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่เรือนจำ

ตัวอย่างการละเมิดสิทธิของนักโทษตามกฎหมายระหว่างประเทศของสหรัฐอเมริกา

รัฐบาลสหรัฐฯ ถูกกล่าวหาจาก องค์การสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ หลายองค์กร และองค์การสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ รวมทั้งบุคคลต่าง ๆ ได้แก่นักโทษ ญาติ พี่น้องและทนายความว่าละเมิดสิทธิของนักโทษตามกฎหมายระหว่างประเทศ

กรณีอ่าวกวนตานาโม (Guantanamo Bay)

ข้อกล่าวหาที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุดทั้งการเผยแพร่ของสื่อมวลชนในสาขาอาชีพต่างๆ การชุมนุมประท้วงในประเทศและนอกประเทศอย่างมากมาย ได้แก่สถานที่ควบคุมนักโทษที่อ่าวกวนตานาโม ประเทศคิวบา รัฐบาลสหรัฐฯ อ้างว่าสถานที่ควบคุมนักโทษดังกล่าวมิได้อยู่ภายใต้สนธิสัญญาเจนีวาซึ่งคุ้มครองอาชญากรสงคราม (prisoners of war) เนื่องจากผู้ถูกควบคุมตัวเป็นนักรบฝ่ายศัตรู (enemy combatants) ไม่ว่าผู้ถูกควบคุมตัวจะมีสถานะใดกฎหมายระหว่างประเทศยังคงห้ามการทรมานอยู่นั่นเอง ขณะนี้พยานหลักฐานเป็นที่ชัดเจนว่า ซีไอเอ (CIA) ได้อนุญาตให้ใช้วิธีการ water boarding ซึ่งไม่เพียงละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศเท่านั้นแต่ยังเป็นการละเมิดกฎหมายสหรัฐฯ ซึ่งห้ามการปฏิบัติที่โหดร้าย หยาบเถื่อนและละเมิดศักดิ์ศรีของมนุษย์ (American Army Field Manual)

กรณีอัฟกานิสถาน (Afghanistan)

ในอัฟกานิสถานทหารสหรัฐฯ ถูกกล่าวหาว่าปฏิบัติกับนักโทษโดยมิชอบในเรือนจำลับที่ฐานทัพอากาศ (Bagram Air Base) นักโทษถูกควบคุมภายใต้อุณหภูมิต่ำผิดปกติ ไม่ได้รับอาหาร ที่หลับนอน แสงสว่างอย่างเพียงพอ ไม่ได้รับอนุญาตให้ปฏิบัติกิจทางศาสนา นอกจากนี้ยังมีข้อกล่าวหาการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ควบคุมโดยมิชอบที่เรือนจำเชบากัน (Shebarghan) ในภาคเหนือที่รับผิดชอบร่วมกันระหว่างสหรัฐฯ กับรัฐบาลอัฟกานิสถาน นักโทษมีจำนวนมากเกินกว่าความจุของเรือนจำที่จะรับได้โดยไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัย (กรณีนักโทษล้นเรือนจำ) สถานที่อาบน้ำและห้องส้วมไม่เพียงพอ รวมทั้งขาดแคลนอาหารและการบริการทางการแพทย์

กรณีอิรัก (Iraq)

ในปี ค.ศ. 2003 ทหารสหรัฐฯ ถูกกล่าวหาว่ากระทำการทารุณต่อนักโทษในเรือนจำอะบูกาอิบ (Abu Ghraib) การเยียนตี บังคับให้เปลือยกาย สำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง (masturbation) ใช้สุนัขข่มขู่คุกคาม นำอุจจาระมาเทใส่หน้านักโทษ บังคับนักโทษให้ร่วมเพศหลอก ๆ และจับนักโทษเปลือยร่างกายมาสมทบซ้อนกัน และมีข้อกล่าวหาว่า ทหารสหรัฐฯ ข่มขืน มีเพศสัมพันธ์แบบฉ้อฉลทางทหารและทำร้ายร่างกายจนเสียชีวิต เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

ข้อมูลทั้งหมดแปลและเรียบเรียงจากบทความ เอกสารและแหล่งข่าวต่างประเทศ

ข้อมูลถึง ปี ค.ศ. 2012

Atlas of Torture, Observing the Situation Torture Worldwide,
<http://www.univie.ac.at/bimtor/aboutthewebsite>

The Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. Retrieved 1 May 2012.

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. Retrieved 1 May 2012.

European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. Retrieved 1 May 2012.

United Nations. Retrieved 1 May 2012.

BBC. Retrieved 1 May 2012.

http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Prisoners'_rights_in_international_law&oldid=603384120.

ภาคผนวก 1

ศาลระหว่างประเทศและคณะตุลาการผู้พิพากษาคดี (International Courts and Tribunals)

ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (International Court of Justice, ICJ)

ศาลอาญาระหว่างประเทศ (International Criminal Court , ICC)

คณะตุลาการอาญาระหว่างประเทศสำหรับอดีตประเทศยูโกสลาเวีย (International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, ICTY)

คณะตุลาการทางอาญาระหว่างประเทศสำหรับรวันดา (International Criminal Tribunal for Rwanda, ICTR)

ศาลพิเศษสำหรับเซียร์ราลีโอน (Special Court for Sierra Leone)

คณะพิจารณาคดีของศาลพิเศษกัมพูชา (Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia)

คณะตุลาการพิเศษสำหรับเลบานอน (Special Tribunal for Lebanon)

ในกรณีเลบานอนคณะตุลาการพิเศษได้จัดตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาคดีที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้โจมตีและสังหารนายราฟิค ฮารีรี นายกรัฐมนตรีของเลบานอนและบุคคลอื่น ๆ อีก 22 คน เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2005 กรุงเบรุต

ภาคผนวก 2

ศาลอาญาระหว่างประเทศ (International Criminal Court , ICC)

คำนิยามอาชญากรรมสงครามที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลอาญาระหว่างประเทศ

“อาชญากรรมสงคราม” หมายถึงการละเมิดอนุสัญญาเจนีวาอย่างร้ายแรง และการฝ่าฝืนกฎหมายและจารีตประเพณีระหว่างประเทศอย่างร้ายแรงที่บังคับใช้กับความขัดแย้งในการสู้รบระหว่างประเทศ และความขัดแย้งที่ “มิใช่ลักษณะระหว่างประเทศ” ซึ่งบัญญัติไว้ในธรรมนูญกรุงโรม (Rome Statute) เมื่อผู้กระทำความผิดได้กระทำลงเป็นส่วนหนึ่งของแผนงานหรือนโยบาย หรือมีขอบเขตอย่างกว้างขวาง

บทบัญญัติความผิดเหล่านี้ได้แก่

- การฆาตกรรม (murder)
- ทำร้ายร่างกายบาดเจ็บสาหัส การกระทำด้วยความทารุณโหดร้าย และการทรมาน (mutilation, cruel treatment and torture)
- การลักพาตัว (taking of hostages)
- การมุ่งโจมตีกลุ่มพลเมืองโดยเจตนา (intentionally directing attacks against the civilian population)
- การมุ่งโจมตีโดยเจตนา อาคารสถานที่ทางศาสนา สถานศึกษา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการกุศลสาธารณะ อนุสรสถานทางประวัติศาสตร์ หรือโรงพยาบาล (intentionally directing attacks against buildings dedicated to religion, education, art, science or charitable purposes, historical monuments or hospitals)
- การปล้นสะดม (pillaging)
- การข่มขืน การทำให้เป็นทาสทางเพศ การบังคับตั้งครรภ์ หรือการใช้ความรุนแรงทางเพศในรูปแบบอื่นใด (rape, sexual slavery, forced pregnancy or any other form of sexual violence)

- การเกณฑ์หรือระดมเด็กอายุต่ำกว่าสิบห้าปีเข้ากองทัพบก หรือกลุ่ม หรือใช้ให้มีส่วนร่วมในการสู้รบ (conscripting or enlisting children under the age of 15 years into armed forces or groups or using them to participate actively in hostilities)

ภาคผนวก 3

เชลยศึก

เชลยศึก (prisoner of war) หมายถึง บุคคลที่อยู่ในการคุมขังของฝ่ายข้าศึกระหว่างหรือหลังการขัดกันด้วยอาวุธ (armed conflict) ทั้งนี้ ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นพลรบหรือผู้ที่มีใช้พลรบก็ตาม วลีดังกล่าวมีบันทึกว่าใช้ครั้งแรกประมาณ ค.ศ. 1660 ผู้จับกุมพลรบและผู้ที่มีใช้พลรบในการคุมขังต่อเนื่องโดยชอบและมีชอบหลายประการ ตั้งแต่เพื่อแยกจากพลรบที่ยังอยู่ในสนามรบ เพื่อปล่อยตัวและส่งกลับประเทศเดิมอย่างเป็นทางการจะลักษณะภายหลังความเป็นศัตรูกัน ได้ยุติลง เพื่อแสดงถึงการสงบศึก การยุติการสู้รบ หรือการได้รับชัยชนะทางทหาร เพื่อลงโทษอีกฝ่ายหนึ่งหรือ เพื่อดำเนินคดีอาชญากรรมสงคราม หรือ เพื่อหาประโยชน์จากแรงงาน หรือเพื่อเรียกเข้าเป็นทหารหรือเกณฑ์เป็นพลรบของตน เพื่อหาข่าวกรองทางทหารและการเมือง และเพื่อปลูกฝังความเชื่อทางการเมืองหรือศาสนาใหม่ให้แก่เชลยศึก

อาชญากรรมสงคราม

อาชญากรรมสงคราม (war crime) คือ การละเมิดฝ่าฝืนจารีตประเพณีหรือกฎในการทำสงคราม ซึ่งหมายความรวมถึงพฤติการณ์ดังต่อไปนี้แต่ไม่ได้จำกัดเฉพาะ การฆ่าคนตาย การทารุณกรรม การทรมาน การเนรเทศหรือการกวาดต้อนพลเรือนแห่งดินแดนที่สามารถยึดได้ไปเป็นทาส คนงาน หรือกรรมกร เป็นต้น ตลอดจนการฆ่าหรือการกระทำที่โหดร้ายทารุณต่อเชลยศึก การสังหารตัวประกัน การทำลายล้างบ้านเรือน เรือกสวน ไร่นา เป็นต้น โดยขาดความยับยั้ง กับทั้งการทำให้เสียหายอย่างรุนแรงซึ่งอาวุธยุทโธปกรณ์

ปัจจุบันการพิจารณาคดีอาชญากรรมสงครามเป็นอำนาจหน้าที่ของศาลอาญาระหว่างประเทศที่จะดำเนินคดี แต่ก่อนหน้านั้น เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะตุลาการเฉพาะกิจระหว่างประเทศ จนกระทั่งธรรมนูญกรุงโรมว่าด้วยศาลอาญาระหว่างประเทศมีผลใช้บังคับในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2545

ภาคผนวก 4

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

การใช้ชีวิตในเรือนจำ

เมื่อบุคคลถูกส่งตัวเข้าไปในเรือนจำ ไม่ว่าจะโดยหมายคุมขังหรือระหว่างสอบสวนหรือระหว่างการศึกษาพิจารณาคดี หรือได้มีคำพิพากษา หรือคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมายให้คำขังในเรือนจำบุคคลนั้นย่อมสูญเสียอิสรภาพในการดำเนินชีวิตปกติ และเป็นกังวลว่าชีวิตในเรือนจำจะเป็นอย่างไรต้องพบกับสิ่งใดบ้าง จะสามารถ

ทำสิ่งใดได้บ้าง กรมราชทัณฑ์จึงได้เรียบเรียงแนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังโดยยึดแนวทางที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้ต้องขังได้ศึกษาทำความเข้าใจและปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องตลอดจนทราบถึงสิทธิต่างๆ ที่พึงได้รับขณะอยู่ในเรือนจำ

เนื้อหาคู่มือการใช้ชีวิตในเรือนจำมีจำนวน 26 หน้า ประกอบด้วย การรับตัวผู้ต้องขังเข้าคุมขังในเรือนจำ กิจกรรมประจำวันของผู้ต้องขัง (โดยสังเขป)

การเยี่ยมและการติดต่อกับบุคคลภายนอก การรักษาพยาบาล การซื้อของ การแต่งกาย วินัยของผู้ต้องขังและการลงโทษทางวินัยขั้นของนักโทษเด็ดขาด การเลื่อนชั้น และการลดชั้น การร้องทุกข์ การงานที่ผู้ต้องขังต้องทำ การศึกษาในเรือนจำ การอบรมศีลธรรมและจิตภาวนา

ประโยชน์ที่ผู้ต้องขังจะได้รับ การยื่นเรื่องราวทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษ การย้ายผู้ต้องขัง การปล่อยตัวผู้ต้องขังออกจากเรือนจำ

การตายของผู้ต้องขังในเรือนจำ / ทัณฑสถาน ถือเป็นเรื่องสำคัญเนื่องจากที่ผ่านมาหากมีญาติติดใจสงสัยและร้องเรียนเกี่ยวกับสาเหตุการตาย มักจะปรากฏเป็นข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์ หรือสื่อมวลชนต่างๆ อยู่เสมอ ซึ่งบางครั้งทำให้เกิดความเคลือบแคลงสงสัยจากสังคมภายนอก ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของกรมราชทัณฑ์ในภาพรวม นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะต้องถือปฏิบัติตามข้อกฎหมาย ระเบียบหรือข้อสั่งการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัดเนื้อหาคู่มือการปฏิบัติกรณีผู้ต้องขังถึงแก่ความตายมีจำนวน 19 หน้า ประกอบด้วย ความหมายของการตายในลักษณะต่างๆ การแจ้งเหตุเมื่อมีผู้ต้องขังตาย การชันสูตรพลิกศพการดำเนินการเกี่ยวกับทะเบียนการตาย การถ่ายรูปภาพ การพิมพ์ลายนิ้วมือ การสอบข้อเท็จจริงการจัดทำรายงานผู้ต้องขังตาย การทำพินัยกรรมของผู้ต้องขังท่านที่สนใจในเนื้อหารายละเอียดภายในแต่ละเรื่อง หรือมีข้อสงสัยต้องการซักถามสามารถติดต่อได้ที่ส่วนมาตรการควบคุมผู้ต้องขัง สำนักทัณฑวิทยา หมายเลขโทรศัพท์ 02 - 9673380

การควบคุมผู้ต้องขังไป - กลับศาล หรือการนำตัวผู้ต้องขังจากเรือนจำไปดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีตามคำสั่งเบิกของศาล เพื่อไปรับฟังการพิจารณาคดี การสืบพยานหรือการไปเบิกความเป็นพยานรวมถึงกรณีอื่นใดที่ศาลยุติธรรมสั่งการตามกระบวนการยุติธรรม เป็นภารกิจที่สำคัญประการหนึ่ง ของเรือนจำและทัณฑสถาน ผู้ปฏิบัติหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังไป - กลับศาล จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในวิธีปฏิบัติอย่างละเอียดรอบคอบ โดยเฉพาะเรื่องมาตรการในการควบคุมผู้ต้องขัง อาทิ การนำตัวผู้ต้องขังออกจากเรือนจำไปศาล การควบคุมระหว่างเดินทาง การควบคุมระหว่างอยู่ในห้องพิจารณา การควบคุมระหว่างรอการขึ้นห้องพิจารณาคดี การระงับเหตุร้ายกรณีต่างๆ การควบคุมผู้ต้องขังเข้าใหม่ เป็นต้น

ถึงแม้ว่าผู้ต้องขังจะเป็นผู้ที่ถูกจำกัดอิสรภาพ แต่คุณค่าความเป็นมนุษย์ยังคงอยู่ จึงมีสิทธิที่จะได้รับการรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย ซึ่งเรือนจำ/ทัณฑสถานทุกแห่งก็มีสถานพยาบาลเพื่อรองรับผู้ต้องขังที่เจ็บป่วยเหล่านั้น แต่บางกรณีก็มีความจำเป็นที่จะต้องส่งผู้ต้องขังที่เจ็บป่วยออกไปรักษาตัวภายนอกเรือนจำ

เนื่องจากขาดบุคลากรและเครื่องมือทางการแพทย์ ดังนั้นการส่งผู้ต้องขังป่วยออกไปรักษาตัวภายนอกเรือนจำ/ทัณฑสถาน จึงมีความจำเป็นที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ ในภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และต้องปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบ ข้อบังคับและหนังสือสั่งการที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมผู้ต้องขังป่วยที่ได้รับอนุญาตให้ออกไปรักษาตัวภายนอกเรือนจำอย่างเคร่งครัด เพื่อป้องกันมิให้ผู้ต้องขังหลบหนีคู่มือการควบคุมผู้ต้องขังป่วยที่ได้รับอนุญาตให้ออกไปรักษาตัวภายนอกเรือนจำมีจำนวน 28 หน้า

การตรวจค้นในเรือนจำ

ในการตรวจค้นนั้น มีวัตถุประสงค์หลายประการ เช่น เพื่อลดจำนวนทรัพย์สินที่ไม่อนุญาตเข้าหรือออกเรือนจำ ลดปัจจัยเสี่ยงที่อาจจะทำให้เกิดเหตุการณ์ไม่สงบเรียบร้อยในเรือนจำเช่น ยาเสพติด การใช้เข็มฉีดยา โทรศัพท์ วัสดุ อุปกรณ์ที่เอื้อต่อการใช้ในการแหกหัก หลบหนี หรือเป็นการแพร่กระจายของโรคติดต่อ และที่สำคัญการตรวจค้นจะเพิ่มความปลอดภัยให้แก่เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่ภายในเรือนจำ

๑. เพื่อป้องกันเหตุร้ายต่างๆ

๒. เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยภายในเรือนจำ

๓. เพื่อสร้างความปลอดภัยในการดำเนินชีวิตของผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่

๔. เพื่อควบคุมการแพร่กระจายของโรคติดต่อต่างๆ และรักษาสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ

การตรวจค้นถือเป็นกิจกรรมที่จำเป็นและหลีกเลี่ยงไม่ได้สำหรับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในเรือนจำ ดังนั้นเจ้าหน้าที่ผู้ทำการตรวจค้นจึงควรตระหนักถึงความปลอดภัยต่างๆ เนื่องจากหากเจ้าหน้าที่เกิดความประมาทหรือไม่มีความตระหนักอย่างเพียงพอจะทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติได้รับอันตราย ไม่ว่าจะเป็นการได้รับอันตรายเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย หรือการติดต่อเกี่ยวกับโรคติดต่อต่างๆ ความปลอดภัยขณะการตรวจค้นมีสิ่งที่จะต้องตระหนักดังต่อไปนี้

สัญญาณอันตรายเป็นสิ่งที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติในเรือนจำควรพัฒนาทักษะของตนเองในการสังเกตผู้ต้องขังและสามารถคาดการณ์ผู้ต้องขังได้ในที่สุด หลักการของการพัฒนาทักษะดังกล่าวที่สำคัญ คือ การพยายามสังเกตถึงสิ่งที่มองเห็น ได้ยิน หรือมีความรู้สึกก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์ผิดปกติเกิดขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตจะทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติสามารถคาดการณ์เหตุการณ์ต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญมาก การที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติจะสามารถเพิ่มความสามารถในการสังเกตถึงสัญญาณอันตรายต่างๆ ได้ดีนั้นจะต้องเกิดจากปัจจัยสำคัญได้แก่ - ภาษาพูดและ- ภาษากาย

เจ้าหน้าที่ควรนำปัจจัยทั้ง ๒ ประการ มาประมวลเพื่อพิจารณาว่าเหตุการณ์ต่างๆ จะเกิดขึ้น การจะคาดคะเนได้อย่างแม่นยำจำเป็นต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับภาษาพูดและภาษากายให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้การปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ต้องสำนึกหรือมีความตระหนักเป็นอย่างยิ่งต่อการรักษาความปลอดภัยให้กับตนเองเป็น

ลำดับแรก เพราะเมื่อเราสามารถป้องกันความปลอดภัยให้กับตัวเองได้ก่อนแล้ว เราจะสามารถปฏิบัติงานตามแผนการตรวจค้นก็เช่นเดียวกันต้องยึดหลัก ๒ ประการควบคู่กันไปได้แก่

๑) การรักษาความปลอดภัยให้กับตัวเจ้าหน้าที่เป็นลำดับแรก

๒) การดูแลเอาใจใส่ต่อผู้ต้องขัง (Duty of Care)

เนื่องจากในการตรวจค้นจึงต้องมีการปรับปรุงและ เรียนรู้จากข้อผิดพลาดในอดีต ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับหลักความปลอดภัยของตนเอง รวมถึงหลักสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังขั้นตอนการตรวจค้นมีดังต่อไปนี้

๑. ต้องมีเป้าหมายว่าจะค้นอะไร

๒. ต้องคิดวิธีการที่เหมาะสมกับเป้าหมายที่จะตรวจค้น

๓. เตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับวิธีการตรวจค้น

๔. กำหนดตัวบุคคลตรวจค้น ที่ควรผ่านการฝึกการตรวจค้นมาก่อน

๕ กำหนดตำแหน่งหรือจุดเริ่มต้น (Start point) และจุดสิ้นสุด (Finish point) ในการตรวจค้นให้ชัดเจน รวมถึงระยะเวลาในการตรวจค้น อีกทั้งต้องกำหนดพื้นที่ (Location) ในการตรวจค้น

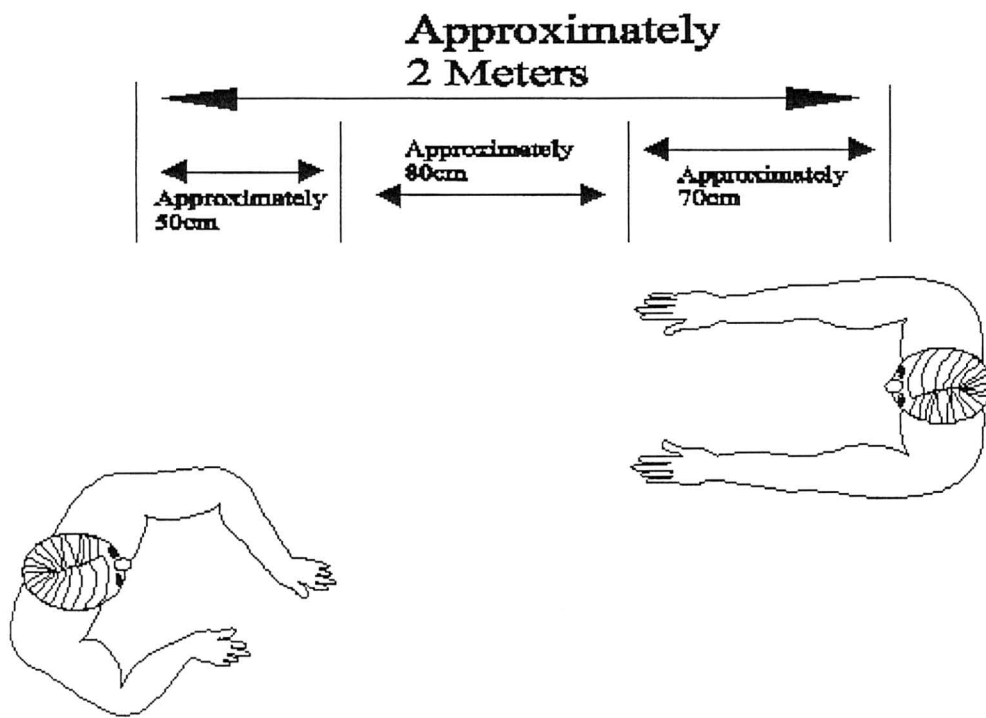
๖. กำหนดวิธีดำเนินงานในกรณีมีเหตุการณ์ร้าย หรือ พบสิ่งของต้องห้าม

๗. ต้องดำเนินการเพื่อรักษาหรือคุ้มครองพยานหลักฐานต่างๆ เพื่อการดำเนินคดีหากเกิดกรณีตามข้อ ๖

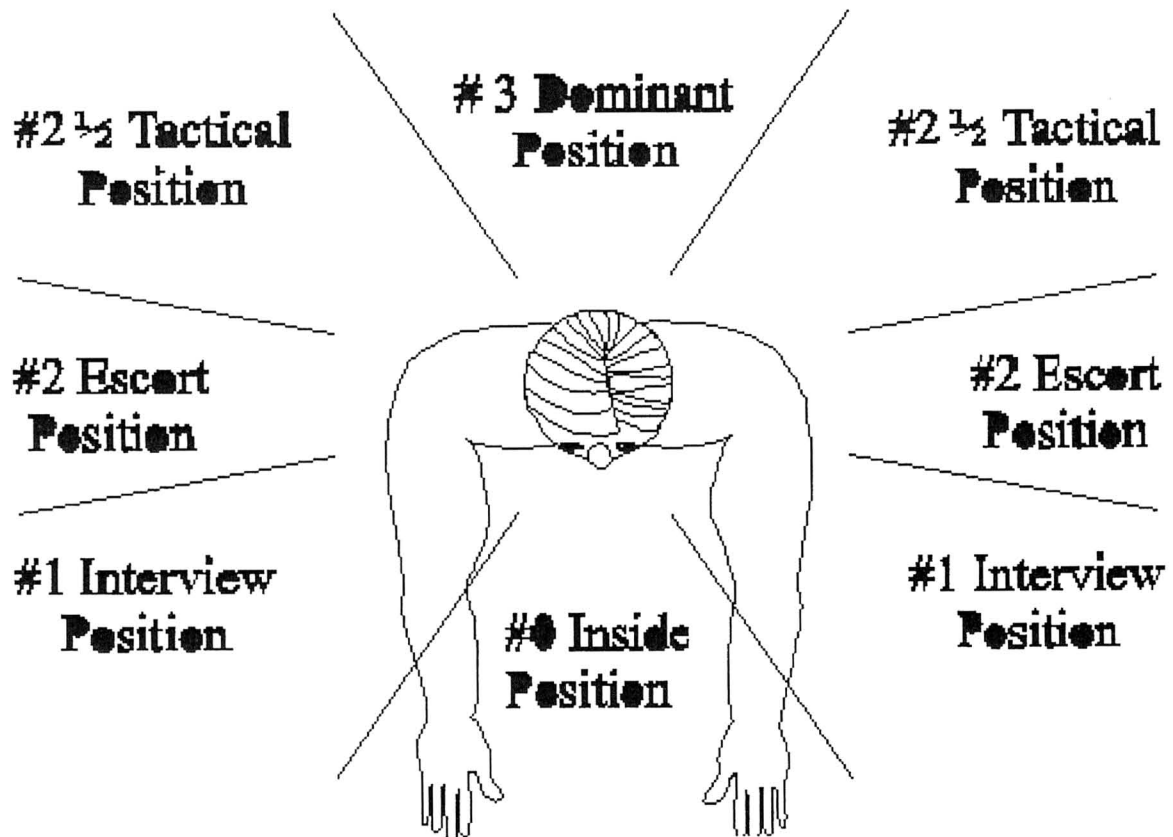
๘. ต้องกำหนดวิธีการซักถาม การรายงาน หรือการบันทึก

ตำแหน่งปลอดภัยสูงสุดระหว่างเจ้าหน้าที่กับผู้ต้องขัง

ภาพที่ 1

ภาพที่ 2

เทคนิคและวิธีการสอบสวน

ผู้ก่อความไม่สงบหรือผู้ก่อการร้ายของสหรัฐอเมริกา

ในการต่อสู้กับกลุ่มผู้ก่อการร้ายระหว่างประเทศและภายในประเทศ

(เอกสารประกอบการสัมมนา)

เทคนิคและวิธีการสอบสวนผู้ก่อความไม่สงบหรือผู้ก่อการร้ายของสหรัฐอเมริกาในการต่อสู้กับกลุ่มผู้ก่อการร้ายระหว่างประเทศและภายในประเทศ

การซักถามผู้ต้องหาหรือนักโทษภายใต้การควบคุม โดยเทคนิคและวิธีการต่างของสหรัฐอเมริกาในการทำสงครามกับผู้ก่อการร้าย จากบันทึก ความเห็น คำแนะนำ กฎหมายและข้อห้ามต่าง ๆ

การใช้เทคนิคเหล่านี้เป็นปัญหาซับซ้อนและมีการขัดแย้งทางด้านความคิดของนักวิชาการและผู้ปฏิบัติ บุคคลจำนวนมากอ้างว่าเป็นวิธีการที่มามีความสำคัญและฝ่าฝืนอนุสัญญาเจนีวา (Geneva Convention)

ข้อสังเกต (ของผู้แปลและรวบรวม)

- 1 วิธีการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ผู้บริหารระดับสูงในรัฐบาลสหรัฐ ฯ มีทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย
- 2 การสอบสวน การซักถามผู้ต้องหา ผู้ถูกควบคุมตัว และผู้ต้องขัง จำเป็นต้องใช้เทคนิค วิธีการกลยุทธ์ กลเม็ด ต่าง ๆ รวมทั้งการผูกมิตร การเจรจาต่อรองหรือวิธีการเจรจาแบบต่าง ๆ ที่มีคำแนะนำอยู่ในรายงานหรือคู่มือการสอบสวนการเจรจาต่อรอง เพื่อที่จะสามารถกระทำได้อย่างในขอบเขตของกฎหมาย
- 3 ผู้สอบสวน (Investigator) และผู้ซักถาม (Interrogator) อาจเป็นบุคคลคนเดียวกันหรือต่างกัน ขึ้นอยู่กับภารกิจที่ได้รับมอบหมาย
- 4 เทคนิควิธีการสอบสวนมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบข้อสนเทศ ข้อมูล แผนประทุษกรรมการจัดองค์กร การข่าวกรองทางยุทธศาสตร์ หรือยุทธวิธี ฯลฯ

1 การซักถามต่อหน้า การตั้งคำถามแบบตรงไปตรงมา

- เห็นด้วย หรือทำได้

การตระโกนใส่ผู้ถูกสอบสวน

- เห็นด้วย หรือทำได้ โดยใช้ดุลพินิจ

2 การใช้คำถามลวง: โดยผู้สอบสวนหลายคน (โดยคณะพนักงานสอบสวนที่ทำงานเป็นทีม)

- เห็นด้วย หรือทำได้ โดยใช้ดุลพินิจ

3 การใช้คำถามลวง : โดยผู้สอบสวนที่มาจากประเทศอื่น ซึ่งมีชื่อเสียงในการใช้วิธีการที่รุนแรงแก่ผู้ถูกควบคุมและผู้ต้องหา

- เห็นด้วย หรือทำได้ โดยใช้ดุลพินิจ

4 การสร้างแรงจูงใจให้ผู้ต้องหาร่วมมือ หรือการใช้วิธีการทำลายแรงจูงใจ

- เห็นด้วยหรือทำได้ แต่ต้องได้รับความเห็นชอบและต้องระมัดระวัง ในกรณีผู้ต้องหามีฐานะเป็นอาชญากรสงคราม

5 การใช้วิธีพุดคุยถึงกลุ่มบุคคลที่ผู้ต้องหามีความผูกพันหรือชอบพอเป็นพิเศษโดยเฉพาะ

- เห็นด้วยหรือทำได้

- 6 การใช้วิธีพุดคุยถึงกลุ่มบุคคลที่ผู้ต้องหาไม่มีความเกลียดชัง หรือไม่ชอบโดยเฉพาะ
 - เห็นด้วยหรือทำได้
- 7 ทำให้ผู้ต้องหาเกิดความกลัวในระดับสูง หรือเกิดความกลัวในระดับปานกลาง
 - เห็นด้วยหรือทำได้
- 8 ทำให้ผู้ต้องหาไม่มีความกลัวลดน้อยลง
 - เห็นด้วยหรือทำได้
- 9 สร้างหรือทำให้ผู้ต้องหาไม่มีความเชื่อมั่นในตัวเองมากเกินไป (หลงตัวเอง)
 - เห็นด้วยหรือทำได้
- 10 ดูหมิ่นความเชื่อมั่นในตัวเองของผู้ต้องหา แต่ไม่ควรใช้มากเกินไป ถ้าผู้ต้องหาเป็นอาชญากรสงคราม (POW)
 - เห็นด้วยหรือทำได้ แต่ต้องได้รับความเห็นชอบและระมัดระวัง ในกรณีผู้ต้องหาไม่ฐานะเป็นอาชญากรสงคราม
- 11 สร้างหรือทำให้ผู้ต้องหารู้สึกว่าเขาเป็นคนไม่มีค่าหรือไร้ประโยชน์
 - เห็นด้วยหรือทำได้
- 12 ชักจูงใจหรือทำให้ผู้ต้องหาเชื่อว่าผู้สอบสวนรู้ข้อเท็จจริงทั้งหมด
 - เห็นด้วยหรือทำได้
- 13 ชักจูงใจหรือทำให้ผู้ต้องหาเชื่อว่าผู้สอบสวนเข้าใจผิดว่าผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมตัวเป็นอีกคนหนึ่ง
 - เห็นด้วยหรือทำได้
- 14 ใช้คำถามซ้ำหลายครั้งอย่างต่อเนื่องกับผู้ต้องหานั้นเป็นระยะเวลา
 - เห็นด้วยหรือทำได้
- 15 สร้างสถานการณ์หรือจงใจทำให้ผู้ต้องหาเชื่อว่า ผู้สอบสวนมีปัญหาหรือเกิดข้อผิดพลาดในสำนวนการสอบสวนที่จะต้องทำการแก้ไข
 - เห็นด้วยหรือทำได้
- 16 สร้างสถานการณ์ลวง กรณีตำรวจดี/ ตำรวจไม่ดี
 - เห็นด้วยหรือทำได้ แต่ต้องได้รับความเห็นชอบและต้องระมัดระวัง ในกรณีผู้ต้องหาไม่ฐานะเป็นอาชญากรสงคราม
- 17 ถามคำถามอย่างรวดเร็ว เพื่อไม่ให้ผู้ต้องหาคอบทันหรือไม่มีเวลาตอบ
 - เห็นด้วยหรือทำได้
- 18 จ้องมองผู้ต้องหาจนทำให้เขารู้สึกไม่สบายใจ
 - เห็นด้วยหรือทำได้

- 19 เปลี่ยนสภาพแวดล้อมใหม่ในการซักถามผู้ต้องหา หรือเปลี่ยนแปลงสภาพแบบกลับหัวกลับหาง
- เห็นด้วยหรือทำได้ แต่ต้องได้รับความเห็นชอบก่อนหรือระมัดระวังไม่ฝ่าฝืนกฎหมายหรือข้อห้าม
- 20 การควบคุมอาหาร เช่น อาหาร ร้อนหรือ อาหารเย็นซีด
- การใช้ต้องได้รับความเห็นชอบและระมัดระวังไม่ให้ผิดกฎหมายหรือข้อห้าม
- 22 ทำให้ผู้ต้องหาอยู่ในท่าที่ไม่ค่อยสบาย เช่น ยืนเป็นระยะเวลานาน
- การใช้ต้องได้รับความเห็นชอบและระมัดระวังไม่ให้ผิดกฎหมายหรือข้อห้าม สุขภาพของผู้ต้องหา
- 22 ใช้เอกสารหรือรายงานปลอมในการสอบสวนหรือซักถามผู้ต้องหา
- การใช้ต้องได้รับความเห็นชอบและระมัดระวังไม่ให้ผิดกฎหมายหรือข้อห้าม
- 23 แยกควบคุมผู้ต้องหาหรือควบคุมไม่เกิน 30 วัน
- ทำได้ภายใต้การควบคุมหรือเห็นชอบของผู้บังคับบัญชาโดยคำนึงถึงกฎหมายและข้อห้ามต่าง ๆ
- 24 เปลี่ยนสภาพแวดล้อมใหม่ในการซักถามผู้ต้องหาให้ดีขึ้น หรือเลวร้ายกว่าเดิม
- ทำได้ภายใต้การควบคุมหรือเห็นชอบของผู้บังคับบัญชาโดยคำนึงถึงกฎหมายและข้อห้ามต่าง ๆ
- 25 ทำให้ผู้ต้องหาไม่มีการรับรู้ เช่น ทางแสงและเสียง
- ทำได้ภายใต้การควบคุมหรือเห็นชอบของผู้บังคับบัญชาโดยคำนึงถึงกฎหมายและข้อห้ามต่าง ๆ
- 25 การคลุมศีรษะ ในระหว่างการเดินทางหรือขนส่งผู้ต้องหา/นักโทษ
- ทำได้ภายใต้การควบคุมหรือเห็นชอบของผู้บังคับบัญชาโดยคำนึงถึงกฎหมายและข้อห้ามต่าง ๆ
- 27 ทำการซักถามอย่างยืดเยื้อยาวนาน เช่น ติดต่อกัน 20 ชั่วโมง
- ทำได้และทำไม่ได้ในบางกรณีภายใต้การควบคุมหรือเห็นชอบของผู้บังคับบัญชาโดยคำนึงถึงกฎหมายและข้อห้ามต่าง ๆ
- 28 การไม่ให้เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่ผู้ถูกควบคุมตัว รวมทั้งอุปกรณ์ทางศาสนา
- ทำได้และทำไม่ได้ในบางกรณีภายใต้การควบคุมหรือเห็นชอบของผู้บังคับบัญชาโดยคำนึงถึงกฎหมายและข้อห้ามต่าง ๆ
- 29 การไม่ให้ผู้ถูกควบคุมตัว สวมเสื้อผ้า
- ทำได้และทำไม่ได้ในบางกรณีภายใต้การควบคุมหรือเห็นชอบของผู้บังคับบัญชาโดยคำนึงถึงกฎหมายและข้อห้ามต่าง ๆ
- 30 การบังคับให้ตัดผม รวมทั้งโกนหนวด ฯลฯ
- ทำได้และทำไม่ได้ในบางกรณีภายใต้การควบคุมหรือเห็นชอบของผู้บังคับบัญชาโดยคำนึงถึงกฎหมายและข้อห้ามต่าง ๆ
- 31 การใช้อุปกรณ์หรือเครื่องมือที่ผู้ต้องหาก้าว เช่น ก้าวสุนัข เพื่อทำให้เกิดความเครียด
- ทำได้และทำไม่ได้ในบางกรณีภายใต้การควบคุมหรือเห็นชอบของผู้บังคับบัญชาโดยคำนึงถึงกฎหมายและข้อห้ามต่าง ๆ

- 32 ตบหน้าหรือตบที่ท้อง (ตบเพียงสองครั้งในการสอบปากคำหนึ่งครั้ง และใช้สองครั้งต่อการสอบปากคำครั้งหนึ่ง)
- ทำได้และไม่ได้ ดูคำแนะนำข้อ 13 พิจารณาผู้ต้องหาที่มีร่างกายและสติปัญญาปกติสามารถเข้าใจการซักถาม ในสถานที่สอบสวนและภายใต้ความควบคุม
- 33 การให้ฝึกทางกายภาพ (โดยการบังคับให้ออกกำลังในแบบต่าง ๆ)
- ทำได้และไม่ได้ภายใต้การควบคุมหรือเห็นชอบของผู้บังคับบัญชาโดยคำนึงถึงกฎหมายและข้อห้ามต่าง ๆ
- 34 การปรับการนอน (การปรับวงจรการนอนของผู้ถูกควบคุม เช่น ปรับเปลี่ยนการนอนเวลาเย็น เป็นเวลาเช้า แต่ไม่ใช่ไม่ให้นอน)
- เห็นด้วยหรือทำได้
- 35 การบังคับไม่ให้นอนหลับ (ไม่เกิน 4 วัน)
- ทำได้ แต่ข้อ 13 ทำไม่ได้
- 36 ข่มขู่ว่าจะโอนผู้ต้องหา/ผู้ต้องขัง ไปยังประเทศอื่นที่เขาหวาดกลัวว่าจะถูกประหารชีวิตหรือถูกทรมาน
- ทำได้และทำไม่ได้
- 37 การควบคุมทางด้านสิ่งแวดล้อม (ทำให้ผู้ต้องขังอยู่ภายในอุณหภูมิที่ผู้สอบสวนต้องการ หรือได้รับกลิ่นเหม็น)
- ทำได้ แต่ข้อ 13 ทำไม่ได้
- 38 จัดให้ผู้ต้องหาอยู่ในอุณหภูมิอากาศเย็น หรืออยู่ในน้ำโดยมีการตรวจสอบทางการแพทย์อย่างเหมาะสม
- ทำได้ แต่ข้อ 4 5 และ 8 ทำไม่ได้ บางความเห็นไม่แน่ใจ อาจถูกกฎหมายแต่ไม่ได้รับอนุญาต
- 39 การข่มขู่ว่าจะมีอันตรายถึงชีวิตต่อผู้ถูกควบคุมตัวหรือสมาชิกภายในครอบครัวของผู้ต้องขัง
- ทำได้ แต่ข้อ 4 5 8 และ 12 ทำไม่ได้ บางความเห็นไม่แน่ใจ อาจถูกกฎหมายแต่ไม่ได้รับอนุญาต
- 40 การใช้ผ้าเช็ดตัวเปียกน้ำ และหยดน้ำบนผ้าขนหนูเพื่อให้เข้าใจผิดว่ากำลังขาดอากาศหายใจ
- ทำได้ แต่ข้อ 4 6 และ 8 ทำไม่ได้ บางความเห็นไม่แน่ใจ อาจถูกกฎหมายแต่ไม่ได้รับอนุญาต
- 41 ใช้วิธีการอย่างอ่อนหรือไม่รุนแรง ไม่ก่อให้เกิดการบาดเจ็บ เช่นการจับ ผลักออก และดันเบาๆ
- ทำได้ แต่ข้อ 4 5 8 และ 9 ทำไม่ได้ บางความเห็นไม่แน่ใจ หรือให้กระทำโดยใช้ดุลพินิจ และได้รับอนุญาตก่อน ทางปฏิบัติได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรี

๕ ปัจจัย

ทำไมประเทศไทยล้มเหลว

ในการนำตัวเจ้าหน้าที่ซึ่งกระทำความผิดมาลงโทษ

(เอกสารประกอบการสัมมนา)

5 ปัจจัยทำไมประเทศไทยล้มเหลวในการนำตัวเจ้าหน้าที่ซึ่งกระทำความผิดมาลงโทษ

พูนสุข พูนสุขเจริญ

ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน

22 มีนาคม 2558

ประเทศไทยเป็นภาคีและมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตามอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือนิยามย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention Against Torture and Other Degrading Treatment or Punishment –CAT) มาตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2550 อย่างไรก็ตามปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายการกระทำ ทรมาน[1]โดยตรง มีเพียงความพยายามในการร่างกฎหมายเพื่ออนุวัติการตามอนุสัญญาดังกล่าวตลอดระยะเจ็ดปีกว่าที่ผ่านมาทั้งจากหน่วยงานรัฐและภาคประชาสังคมแต่ยังคงไม่สำเร็จ จนกระทั่งมีการร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับให้สูญหาย พ.ศ.... ซึ่งกรมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพกำลังจะผลักดันเข้าสู่สภานิติบัญญัติแห่งชาติเร็วๆนี้

เหตุที่ต้องอนุวัติการกฎหมายเป็นร่างพระราชบัญญัติเฉพาะนั้นเนื่องจากการทรมานและการบังคับสูญหายนั้นเป็นการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐหรือเกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งการกระทำความผิดนั้นต้องเป็นกระทำใดๆต่อโดยเจตนาให้เกิดความเจ็บปวดหรือทุกข์ทรมานอย่างร้ายแรงเพื่อให้ได้ซึ่งข้อมูล คำรับสารภาพ ช่มชู้หรือการกระทำใดๆบนพื้นฐานของการเลือกปฏิบัติ และแม้ว่าการทรมานจะเป็นส่วนหนึ่งของความผิดทำร้ายร่างกายซึ่งมีโทษตามประมวลกฎหมายอาญาอยู่แล้ว แต่การทรมานตามอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯเรียกกร้องโทษที่สูงกว่า เพราะนอกจากการทรมานจะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในชีวิตร่างกายแล้วยังคุ้มครองความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากหากเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นผู้บังคับใช้กฎหมาย กระทำความผิดเสียเองแล้วกระบวนการยุติธรรมก็ไม่อาจดำรงความน่าเชื่อถือต่อไปได้ การจะนำตัวบุคคลผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่รัฐมาลงโทษนั้นไม่ใช่เรื่องง่ายและจำเป็นต้องมีกลไกที่ต่างออกไปเพื่อเอื้ออำนวยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้สะดวกมากยิ่งขึ้น

ที่ผ่านมาสถิติการร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติระหว่างปี 2550 – 2556 จำนวน 134 กรณี[2] สถิติจากมูลนิธิศูนย์ทนายความมุสลิมมีการร้องเรียนการซ้อมทรมานระหว่างปี 2550 - 2554 จำนวน 297 กรณี [3] ปี 2557 จำนวน 58 กรณี[4] อย่างไรก็ตาม จากตัวเลขสถิติในการร้องเรียนว่ามีการทรมานเกิดขึ้นนั้นกลับมีเพียงไม่กี่คดีที่มีการฟ้องเรียกค่าเสียหายทางแพ่งโดยการให้ความช่วยเหลือของภาคประชาสังคม และไม่มีคดีใดเลยซึ่งนำไปสู่การฟ้องคดีอาญาและสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ ผู้เขียนซึ่งติดตามประเด็นการอนุวัติการกฎหมายตามอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯเห็นว่าปัจจัยอย่างน้อย 5 ประการ

ซึ่งอาจส่งผลให้ไม่อาจนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษและก่อให้เกิดวัฒนธรรมการไม่ต้องรับผิด (impunity) ในปัจจุบันดังต่อไปนี้

1. ความไม่มั่นใจของผู้ร้องเรียนว่าเมื่อร้องเรียนจะได้รับความเป็นธรรม จะปลอดภัยจากการร้องเรียน

แม้สิทธิในชีวิตและร่างกายและสิทธิในกระบวนการยุติธรรมจะเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานแต่สิทธิดังกล่าวกลับไม่ได้มาด้วยการเพิกเฉย หากประชาชนผู้ถูกละเมิดสิทธิต้องลุกขึ้นมาปกป้องสิทธิของตนเอง ซึ่งในประเด็นปัญหาของการทรมานพบว่าแม้จะมีการร้องเรียนว่าเกิดการทรมานขึ้น แต่ผู้ถูกระทำกลับไม่มีความประสงค์จะดำเนินคดีซึ่งปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่าปัญหาดังกล่าวเกิดจากกลไกในกระบวนการยุติธรรมที่ทำให้การลุกขึ้นต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธินั้นต้องใช้ต้นทุนทางสังคมเป็นอย่างมาก ทั้งแรงกดดันจากผู้กระทำความผิดที่มักมีพฤติกรรมในการกลับมาข่มขู่ ซึ่งรวมไปถึงพฤติกรรมการข่มขู่ครอบครัวของผู้เสียหาย ทั้งระยะเวลาและทรัพย์สินที่ต้องใช้เป็นต้นทุนในการเรียกร้องความยุติธรรม และหากพยานหลักฐานไม่ชัดเจนหรือถูกทำให้ไม่ชัดเจนก็อาจมีปัญหาในการฟ้องคดีกลับ ดังเช่น คดีของนายชูติรอมัน มาและ ผู้ต้องหาคดีปล้นปืนในปี 2547 ซึ่งมีทนายความสมชาย นิละไพจิตรเป็นทนายความก่อนหายตัวไป คดีดังกล่าวมีการร้องเรียนว่ามีการทรมานเกิดขึ้น แต่เมื่อมีพยานหลักฐานไม่เพียงพอจะฟ้องคดี ได้มีการฟ้องคดีขอหาแจ้งความเท็จและศาลอาญามีคำพิพากษาที่ 2161/2552 ลงโทษจำคุกนาย 2 ปี ปัจจุบันคดีอยู่ระหว่างการอุทธรณ์ หรือในกรณีของนายทวีศักดิ์ จั่วลาย[5] ซึ่งถูกเจ้าหน้าที่ข่มขู่ให้รับสารภาพในคดีฆ่าชิงทรัพย์แต่เมื่อไม่ยอมรับสารภาพ เจ้าหน้าที่ได้ดำเนินคดีข่มขู่มีอาชญากรรมในครอบครองซึ่งศาลพิพากษาสั่งปรับ 10,000 บาท เมื่อนายทวีศักดิ์ไม่มีเงินจึงกักขัง 50 วัน แทนค่าปรับ หลังพ้นโทษออกมานายทวีศักดิ์ได้บวชเป็นพระ และมีเจ้าหน้าที่ตำรวจมาขอขมาในภายหลัง นายทวีศักดิ์จึงได้เริ่มทำการร้องเรียน อย่างไรก็ตามเมื่อสืบจากความเป็นพระนายทวีศักดิ์ก็ได้ออกจากพื้นที่ไปประกอบอาชีพในจังหวัดอื่นเนื่องจากไม่มั่นใจในความปลอดภัย ปัจจุบันคดียังอยู่ในระหว่างการสอบสวนของปปท. หรือแม้กระทั่งคดียุติธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา[6] ซึ่งถูกควบคุมตัวและร้องเรียนว่ามีการซ้อมทรมานเมื่อปี 2551 จำนวน 5 ราย แต่มีผู้ประสงค์จะดำเนินคดีทางแพ่งเพียงสองราย ซึ่งศาลปกครองสงขลาพิพากษาให้ค่าเสียหายเนื่องจากการควบคุมตัวไม่ชอบ 250,000 บาท และค่ารักษาพยาบาล 5,000 บาท ปัจจุบันคดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลปกครองสูงสุด

ปัญหาความไม่มั่นใจของผู้เสียหายว่าจะได้รับความเป็นธรรม หรือกังวลว่าเมื่อมีการร้องเรียนแล้วอาจจะก่อผลกระทบที่รุนแรงมากยิ่งขึ้น ซึ่งทำให้ผู้เสียหายส่วนใหญ่เลือกที่จะไม่ดำเนินการใดๆ ปัญหาในข้อนี้ ผู้เขียนเห็นว่าไม่ได้เกิดจากความไม่เข้มแข็งของตัวผู้เสียหายเอง แต่โดยกลไกของกระบวนการยุติธรรมนั้นไม่เอื้ออำนวยให้ผู้เสียหายมากพอและไม่อาจสร้างความมั่นใจต่อผู้เสียหายได้ ผู้เสียหายจึงต้องมีจิตใจที่เข้มแข็ง มีสังคมและชุมชนรอบข้างในการสนับสนุนจึงสามารถที่จะลุกขึ้นมาปกป้องสิทธิของตนเองได้ ทั้งที่ความจริงแล้วกระบวนการยุติธรรมนั้นควรเอื้ออำนวยให้แก่ทุกคน

2. ปัญหาความทับซ้อนระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้กระทำผิดและเจ้าหน้าที่ผู้ทำการสอบสวน

เนื่องจากตามหลักกฎหมายแล้วเมื่อคดีเกิดในท้องที่ใดก็จำเป็นต้องดำเนินคดีในท้องที่นั้น และเมื่อความผิดการทรมานเป็นการกระทำโดยเจ้าหน้าที่รัฐ การดำเนินคดีนั้นต้องแจ้งความร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ในพื้นที่เดียวกันแล้วย่อมมีปัญหาในเรื่องความเป็นอิสระและเป็นกลางในการดำเนินคดี ซึ่งหลายครั้งพบว่าเมื่อผู้เสียหายอยู่ระหว่างการถูกควบคุมตัว เจ้าหน้าที่กลับไม่รับเรื่องการมาร้องเรียนของญาติซึ่งการทำร้ายร่างกายนั้นเป็นคดีความผิดต่อแผ่นดินบุคคลใดๆสามารถกล่าวโทษก็ได้ หรือบางกรณีผู้เสียหายไปแจ้งความที่สถานีตำรวจเอง เจ้าหน้าที่ก็อาจบ่ายเบี่ยงไม่รับแจ้งความเช่นกัน

นอกจากนี้คดียุติธรรมยังถูกส่งไปยังคณะกรรมการป้องกันปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเพราะถือเป็นการทุจริตต่อหน้าที่ทำให้คดีมีความล่าช้า และผลการไต่สวนที่ผ่านมาส่วนใหญ่จะพบว่าคดีไม่มีมูล [7]

3. ปัญหาการพิสูจน์พยานหลักฐานและการควบคุมตัวในสถานที่ลับ

เนื่องจากการกระทำความผิดมักกระทำในสถานที่ปิดลับโดยเฉพาะการควบคุมตัวตามกฎหมายพิเศษ อาทิเช่น พระราชบัญญัติกฎอัยการศึกพระพุทธศักราช 2457 ซึ่งให้อำนาจเจ้าหน้าที่ทหารควบคุมตัวบุคคลได้ไม่เกินเจ็ดวันหรือพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 ซึ่งให้ควบคุมตัวผู้ถูกจับได้ไม่เกินสามวันเป็นต้น ซึ่งการใช้กฎหมายพิเศษดังกล่าวหรือการควบคุมตัวในชั้นสอบสวน ณ สถานีตำรวจก่อนมีการฝากขัง ทำให้เกิดความสับสนเสี่ยงในการใช้อำนาจไม่ชอบ เกิดการซ้อมทรมานรวมถึงการอุ้มหายได้เนื่องจากขาดกระบวนการตรวจสอบและกระทำในสถานที่ลับไม่มีบุคคลอื่นไม่สามารถเข้าถึงได้ระหว่างระยะเวลาดังกล่าว เมื่อเกิดการซ้อมทรมานการค้นหายานหลักฐานก็ยังเป็นไปโดยลำบาก

ในด้านรูปแบบการทรมานซึ่งมีทั้งวิธีการที่ปรากฏร่องรอยของบาดแผลเช่นการทุบตี เตะ ต่อย กระแทบ ขีดยาไฟฟ้า ซึ่งหากควบคุมตัวเป็นระยะเวลานานร่องรอยบาดแผลมักสูญหายไปตามระยะเวลา ตัวอย่างเช่นหากถูกควบคุมตัวตามกฎหมายอัยการศึกและมีการทรมานเกิดขึ้นในสองถึงสามวันแรก เมื่อครบระยะเวลาเจ็ดวันร่องรอยบาดแผลส่วนใหญ่มักจะหายไปแล้ว หรือหากผู้เสียหายถูกควบคุมตัวต่อตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 หรือถูกดำเนินคดีและฝากขัง การนำตัวผู้ถูกควบคุมตัวมาตรวจสอบและพบแพทย์ยังเป็นเรื่องที่ยากลำบากมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีรูปแบบการทรมานซึ่งไม่ทำให้เกิดบาดแผลแต่สร้างความกลัวและอายุให้ผู้ถูกทรมานได้เช่นเดียวกัน เช่น การทำ water boarding การใช้พลาสติกคลุมศีรษะให้ขาดอากาศหายใจ การใช้เข็มทิ่มแทงบริเวณอวัยวะเพศ การให้อยู่ในอากาศที่หนาวจัด การทุบด้วยของแข็งซึ่งพันด้วยผ้า การบังคับให้เปลือย เป็นต้น วิธีการดังกล่าวทำให้การพิสูจน์พยานหลักฐานเป็นไปโดยยากลำบากมากยิ่งขึ้น

4. คดีอาญาจำเป็นต้องทราบผู้กระทำความผิด

เนื่องจากการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษนั้นในคดีอาญาจำเป็นต้องทราบบุคคลผู้กระทำความผิด แต่ปัญหาที่ผ่านมานอกจากผู้ถูกทรมานจะถูกควบคุมตัวในสถานที่ลับซึ่งบุคคลธรรมดาไม่อาจเข้าถึงได้แล้ว ในระหว่างการสอบสวนมักปิดตาหรือใช้ถุงพลาสติกคลุมศีรษะ ซึ่งนอกจากจะให้ผลทางจิตวิทยาแล้วยังทำให้ผู้ถูกทรมานไม่อาจทราบได้ว่ามีใครร่วมกระทำการดังกล่าวบ้าง การต่อสู้คดีทรมานจึงต้องมีการร้องเรียนไปยังหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้ทำการตรวจสอบเสียก่อน

อย่างไรก็ตามความพยายามที่ผ่านมาขององค์กรด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยอาทิเช่น มูลนิธิผสานวัฒนธรรม มูลนิธิศูนย์ทนายความมุสลิม สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน ได้เรียกร้องสิทธิโดยการฟ้องเป็นคดีแพ่งเรียกค่าเสียหายต่อหน่วยงานซึ่งทำการควบคุมตัวผู้เสียหาย ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539 ซึ่งหน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบผู้เสียหายในผลละเมิดที่เจ้าหน้าที่ของตนได้กระทำในการปฏิบัติหน้าที่ คดีส่วนใหญ่ซึ่งฟ้องต่อศาลแพ่งและศาลปกครองจึงเป็นความรับผิดทางแพ่งซึ่งท้ายที่สุดการจ่ายค่าสินไหมต่อผู้เสียหายก็นำมาจากภาษีของประชาชนไม่ได้เป็นการชดเชยจากเจ้าหน้าที่ผู้กระทำความผิดโดยตรง

5. กรณีผู้กระทำความผิดมีเพียงเจ้าหน้าที่ทหาร ต้องฟ้องคดีต่อศาลทหารซึ่งผู้เสียหายไม่สามารถฟ้องคดีเองได้

หากผู้เสียหายได้ผ่านอุปสรรคที่กล่าวมาสี่ประการข้างต้นแล้ว แต่ถ้าผู้กระทำความผิดเป็นเจ้าหน้าที่ทหารและไม่มีพลเรือนร่วมกระทำความผิดด้วย ผู้เสียหายก็ไม่อาจเข้าถึงความยุติธรรมโดยฟ้องคดีต่อศาลได้เอง เนื่องจากคดีดังกล่าวอยู่ในเขตอำนาจศาลทหารซึ่งผู้มีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลทหารคืออัยการศาลทหารและผู้อยู่ในเขตอำนาจศาลทหารเท่านั้น[8]

ตัวอย่างคดีซึ่งมีความคืบหน้า และมีพยานหลักฐานชัดเจนถึงการซ้อมทรมานคือ คดีอิหม่ามยะผา กาเซ็ง ซึ่งถูกเจ้าหน้าที่หน่วยเฉพาะกิจที่ 39 ควบคุมตัวเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2551 และมีการซ้อมทรมาน จนถึงแก่ความตาย ในคดีไต่สวนการตายโดยศาลจังหวัดนครราชสีมาคำสั่งว่า นายยะผา กาเซ็ง เสียชีวิตเนื่องจากถูกเจ้าหน้าที่ทหารทำร้ายร่างกาย ทำให้กระดูกซี่โครงหัก ลมรั่วในช่องอกด้านขวา ระหว่างที่อยู่ในการควบคุมของเจ้าหน้าที่ทหารซึ่งเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ทำให้ต่อมาในคดีอาญาภรรยาอิหม่ามได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลจังหวัดนครราชสีมาโดยมีจำเลยที่ 1-5 เป็นเจ้าหน้าที่ทหาร และจำเลยที่ 6 เป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจฐานความผิดต่อชีวิตและร่างกาย ความผิดต่อเสรีภาพและความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ อย่างไรก็ตามในชั้นไต่สวนมูลฟ้องศาลจังหวัดนครราชสีมาได้ยกฟ้องจำเลยที่ 6 ซึ่งเป็นพลเรือน[9] ทำให้เหลือเพียงจำเลยที่ 1-5 ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจศาลทหาร การฟ้องคดีอาญาจึงจำเป็นต้องฟ้องคดีต่อศาลทหารเท่านั้นซึ่งภรรยาผู้ตายไม่สามารถเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาผู้กระทำความผิดต่อศาลทหารได้ และปัจจุบันยังไม่มีกรณีใดๆทางอาญากับผู้กระทำความผิด

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นอาจกล่าวได้ว่าโดยสภาพกลไกกฎหมายในปัจจุบันไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้เลย แม้ปัญหาบางประการอาจแก้ได้โดยการผ่านร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับให้สูญหาย พ.ศ.... อาทิเช่น การควบคุมตัวในสถานที่ลับ การระบุตัวพนักงานสอบสวน การย้ายสถานที่คุมขัง การไต่สวนโดยศาลกรณีมีการร้องเรียนว่ามีการทรมาน อย่างไรก็ตามการทรมานก็อาจดำรงอยู่ในสังคม หากประชาชนยังคิดว่าสามารถกระทำการทรมานได้หากเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือหากอยู่ในสถานการณ์ที่จำเป็น ผู้เขียนเห็นว่าปัญหานี้จะแก้ด้วยทัศนคติของผู้บังคับใช้กฎหมายและสังคม รวมถึงการสร้างระบบการตรวจสอบการควบคุมตัวที่โปร่งใสและใช้นิติวิทยาศาสตร์ในการพิสูจน์การกระทำความผิดมากกว่าให้น้ำหนักที่คำรับสารภาพ

หากสังคมยังเพิกเฉยต่อการทรมานและปล่อยให้ผู้กระทำความผิดลอยนวลต่อไป นอกจากจะเป็นการทำลายสิทธิของผู้ถูกควบคุมตัว ทำลายหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด(presumption of innocence) ยังเป็นการทำลายระบบกระบวนการยุติธรรม ซึ่งหากกระบวนการยุติธรรมถูกทำลายความน่าเชื่อถือและไว้วางใจเสียแล้ว กระบวนการยุติธรรมก็ไม่อาจปกป้องผู้บริสุทธิ์ได้อีก

[1] “การทรมาน” ตามข้อบทที่ 1 อนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ หมายถึง การกระทำใดก็ตามโดยเจตนาที่ทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานอย่างสาหัส ไม่ว่าทางกายหรือทางจิตใจต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพื่อความมุ่งประสงค์ที่จะให้ได้มาซึ่งข้อสนเทศหรือคำรับสารภาพจากบุคคลนั้นหรือบุคคลที่สาม การลงโทษบุคคลนั้น สำหรับการกระทำ ซึ่งบุคคลนั้นหรือบุคคลที่สาม กระทำหรือถูกสงสัยว่าได้กระทำ หรือเป็นการข่มขู่ให้กลัวหรือเป็นการบังคับขู่เข็ญบุคคลนั้นหรือบุคคลที่สาม หรือเพราะเหตุใดใด บนพื้นฐานของการเลือกปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใด เมื่อความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานนั้นกระทำโดยการขู่เข็ญ หรือโดยความยินยอมหรือรู้เห็นเป็นใจของเจ้าพนักงานของรัฐหรือของบุคคลอื่นซึ่งกระทำหน้าที่ในตำแหน่งทางการ ทั้งนี้ไม่รวมถึงความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานที่เกิดจาก หรือเป็นผลอันปกติจาก หรืออันสืบเนื่องมาจากการลงโทษทัณฑ์ขบด้วยกฎหมาย

[2] http://www.deepsouthwatch.org/sites/default/files/shadow-report-on-catthai-summary_coalitionreport.pdf

[3] <http://th.macmuslim.com/?p=660>

[4] <https://www.facebook.com/macmuslimfoundation/photos/a.307818569270378.86042.148883741830529/834141353304761/?type=1&theater>

[5] กรมคุ้มครองสิทธิฯ ให้ความช่วยเหลือ พระวิศุทธิ์ ชินมโล กรณีถูกจับให้รับสารภาพในคดีฆ่าชิงทรัพย์และโดนยัดยาบ้า ๒ เม็ด

[6] http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1418897173

[7] ตัวอย่างคดี <http://www.prachatai.com/journal/2011/06/35360>

[8] พระราชบัญญัติพระธรรมนูญศาลทหารพ.ศ. 2498 มาตรา 49 ศาลทหารในเวลาปกติให้อัยการทหารหรือผู้เสียหายซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารมีอำนาจเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา แต่ถ้าผู้เสียหายมิได้เป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาล ทหารแล้ว ต้องมอบคดีให้อัยการทหารเป็นโจทก์

ศาลทหารในเวลาไม่ปกติหรือศาลอาญาศึก หรือศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีแทน ศาลอาญาศึกตามความใน มาตรา 40 และมาตรา 43ให้อัยการทหารเท่านั้นมีอำนาจเป็นโจทก์ ผู้เสียหายจะเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารหรือไม่ก็ตาม ต้องมอบคดีให้อัยการทหารเป็นโจทก์

[9] <http://www.deepsouthwatch.org/node/935>

Tags: บทความ สิทธิมนุษยชน ชัดเส้นใต้ ช้อมทรมาน พุนสุข พุนสุขเจริญ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน
2074 reads

ที่มา: บทความนี้ได้พิมพ์เผยแพร่ในวารสารประชาไท Online

<http://www.prachatai.com/journal/2015/03/58548>

สาระสำคัญ

ของ

ร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมาน

และการบังคับบุคคลให้สูญหาย

บันทึกหลักการและเหตุผล
ประกอบร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและ
การบังคับบุคคลให้สูญหาย พ.ศ.

หลักการ

เพื่อให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับบุคคลให้สูญหาย อันเป็นกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามพันธกรณีที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญาระหว่างประเทศ ที่ประเทศไทยเป็นภาคีหรือร่วมลงนาม

เหตุผล

การทรมานและการบังคับบุคคลให้สูญหายซึ่งกระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง และเป็นการกระทำละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ไม่อาจยกเว้นให้กระทำได้ไม่ว่าสถานการณ์ใดๆ แม้ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีของอนุสัญญาต่อต้านการทรมาน และร่วมลงนามในอนุสัญญาคุ้มครองบุคคลจากการบังคับให้สูญหาย แต่ยังไม่มียกเว้นที่กำหนดฐานความผิดมาตรการป้องกันและปราบปราม มาตรการเยียวยาผู้เสียหาย และมาตรการอื่นที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับข้อบทในอนุสัญญาดังกล่าว จึงไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดและช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายได้สมดังเจตนารมณ์ของอนุสัญญาระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเข้าผูกพัน อีกทั้งอนุสัญญาทั้งสองต่างมีลักษณะร่วมกันหลายเรื่องที่กำหนดให้ประเทศภาคีต้องปฏิบัติ การออกกฎหมายที่เกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับบุคคลให้สูญหายให้รวมกันอยู่ในฉบับเดียว จึงเป็นแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย ยกระดับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยให้เทียบเท่าสากล จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ร่าง

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับบุคคลให้สูญหาย พ.ศ.

.....
.....
.....

.....
.....

โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับบุคคลให้สูญหาย

.....
.....

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับบุคคลให้สูญหาย พ.ศ.”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับนับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัตินี้

(๑) “การทรมาน” หมายความว่า การกระทำที่ทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานอย่างร้ายแรงแก่ร่างกายหรือจิตใจต่อบุคคลหนึ่งบุคคลใด เพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งข้อมูลหรือคำสารภาพจากบุคคลนั้นหรือจากบุคคลที่สาม เพื่อการลงโทษบุคคลนั้นสำหรับการกระทำซึ่งบุคคลนั้นหรือบุคคลที่สามได้กระทำหรือถูกสงสัยว่าได้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อข่มขู่หรือขู่เชิญบุคคลนั้นหรือบุคคลที่สาม หรือเพราะเหตุผลอื่นใดบนพื้นฐานของการเลือกปฏิบัติ โดยการกระทำได้กล่าวเป็นการกระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือโดยการยุยง โดยความยินยอม หรือโดยการรู้เห็นเป็นใจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือของบุคคลอื่นซึ่งปฏิบัติหน้าที่ราชการ โดยไม่รวมถึงความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานที่เกิดจากหรือสืบเนื่องมาจากการลงโทษที่ชอบด้วยกฎหมาย

(๒) “การบังคับบุคคลให้สูญหาย” หมายความว่า การจับกุม คุมขัง ลักพา หรือกระทำการด้วยประการใดที่เป็นการลิดรอนเสรีภาพในร่างกายต่อบุคคล ซึ่งกระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ได้รับคำสั่ง การสนับสนุน หรือการรู้เห็นเป็นใจจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ และมีการปฏิเสธ

ว่ามีได้มีการการจับกุม คุมขัง ลักพา หรือกระทำการด้วยประการใดที่เป็นการลิดรอนเสรีภาพในร่างกายของบุคคลนั้น หรือปกปิดชะตากรรม หรือที่อยู่ของบุคคลนั้น

(๓) “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” หมายความว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ พนักงานหรือบุคคลผู้ปฏิบัติงานในรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐ ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องถิ่น และให้หมายความรวมถึงกรรมการอนุกรรมการ ลูกจ้างของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐ และบุคคลหรือคณะบุคคลซึ่งใช้อำนาจหรือได้รับมอบให้ใช้อำนาจทางการปกครองของรัฐในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งตามกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งขึ้นในระบบราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือกิจการอื่นของรัฐ

(๔) “ผู้บังคับบัญชา” หมายความว่า บุคคลซึ่งเป็นผู้มีอำนาจบังคับบัญชาโดยตรงเหนือเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้

(๕) “ผู้เสียหาย” หมายความว่า บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการทรมานหรือการบังคับบุคคลให้สูญหาย และหมายความรวมถึง บุพการี ผู้สืบสันดาน สามี ภรรยา ของบุคคลดังกล่าวด้วย

(๖) “คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับบุคคลให้สูญหาย

(๗) “คดีทรมาน” หมายความว่า คดีอาญาที่ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดฐานกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้

(๘) “คดีบังคับบุคคลให้สูญหาย” หมายความว่า คดีอาญาที่ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดฐานบังคับบุคคลให้สูญหายตามพระราชบัญญัตินี้

(๙) “การจำกัดเสรีภาพบุคคล” หมายความว่า การคุมตัว ควบคุม ขัง กักขังหรือจำคุก

หมวด ๑

การปราบปรามการทรมานและการบังคับบุคคลให้สูญหาย

มาตรา ๔ ผู้ใดเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ กระทำทรมานต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงสี่แสนบาท

ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่งเป็นการกระทำต่อเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี หญิงมีครรภ์ ผู้สูงอายุ ผู้พิการทางร่างกายหรือจิตใจ หรือผู้ซึ่งไม่อาจพึ่งตนเองได้ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่เจ็ดปีถึงสามสิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนสี่หมื่นบาทถึงหกแสนบาท

ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่งเป็นเหตุให้ผู้ถูกทรมานได้รับอันตรายสาหัสต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีถึงสามสิบปี และปรับตั้งแต่สองแสนบาทถึงหกแสนบาท

ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่งเป็นเหตุให้ผู้ถูกทรมานถึงแก่ความตายต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่หกแสนบาทถึงหนึ่งล้านบาท

มาตรา ๕ ผู้ใดเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ กระทำการบังคับบุคคลให้สูญหายต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงสี่แสนบาท

ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่งเป็นการกระทำต่อเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี หญิงมีครรภ์ ผู้สูงอายุ ผู้พิการทางร่างกายหรือจิตใจ หรือผู้ซึ่งไม่อาจพึ่งตนเองได้ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่เจ็ดปีถึงสามสิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนสี่หมื่นบาทถึงหกแสนบาท

ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่งเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำได้รับอันตรายสาหัส ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีถึงสามสิบปี และปรับตั้งแต่สองแสนบาทถึงหกแสนบาท

ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่งเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำถึงแก่ความตาย ต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่หกแสนบาทถึงหนึ่งล้านบาท

มาตรา ๖ ผู้ใดไม่ได้เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ กระทำการทรมาน โดยการยุยง โดยความยินยอม หรือโดยการรู้เห็นเป็นใจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ต้องระวางโทษตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๔

ผู้ใดไม่ได้เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ กระทำการบังคับบุคคลให้สูญหาย โดยได้รับคำสั่ง โดยการสนับสนุน หรือโดยการรู้เห็นเป็นใจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ต้องระวางโทษตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๕

มาตรา ๗ หากการทรมานได้กระทำกับผู้เสียหายรายเดียวกันและในวาระเดียวกับการบังคับบุคคลให้สูญหาย ให้ถือว่าเป็นการกระทำความผิดต่างกรรมกัน

มาตรา ๘ ผู้บังคับบัญชาผู้ใดทราบหรือจงใจเพิกเฉยต่อข้อมูลที่ระบุอย่างชัดเจนว่าผู้ซึ่งอยู่ใต้บังคับบัญชาของตน จะกระทำหรือได้กระทำความผิดตามมาตรา ๔ หรือมาตรา ๕ และไม่ดำเนินการทั้งหลายที่จำเป็นและเหมาะสมตามอำนาจของตนเพื่อป้องกันหรือระงับการกระทำความผิด หรือไม่ดำเนินการหรือส่งเรื่องให้ดำเนินการสอบสวนและดำเนินคดีตามกฎหมาย ต้องระวางโทษกึ่งหนึ่งของที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๔ หรือมาตรา ๕ แล้วแต่กรณี

มาตรา ๙ ถ้าผู้กระทำความผิดตามมาตรา ๕ วรรคหนึ่ง มาตรา ๕ วรรคสอง มาตรา ๕ วรรคสาม หรือมาตรา ๖ วรรคสอง ช่วยให้มีการค้นพบบุคคลที่ถูกบังคับให้สูญหายในสภาพมีชีวิตอยู่ ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการสอบสวนดำเนินคดี หรือชี้ตัวผู้กระทำความผิด ศาลอาจลดโทษให้ได้ไม่เกินกึ่งหนึ่ง

มาตรา ๑๐ สถานการณ์ฉุกเฉิน สงคราม ความไม่มั่นคงหรือสถานการณ์พิเศษอื่นใดไม่อาจนำมาอ้างเพื่อให้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้เป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา ๑๑ ความผิดตามพระราชบัญญัตินี้มีกำหนดอายุความ ๓๐ ปี
อายุความตามวรรคแรกให้เริ่มนับเมื่อการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้สิ้นสุดลงและ
ผู้ถูกทรมานหรือผู้ถูกบังคับให้สูญหายอยู่ในวิสัยหรือโอกาสที่จะร้องทุกข์ได้

มาตรา ๑๒ ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้นอกราชอาณาจักรจะต้องรับโทษใน
ราชอาณาจักรนี้ โดยให้นำมาตรา ๑๐ แห่งประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๓ ห้ามนำคำให้การหรือข้อมูลใดที่ได้มาจากการทรมาน หรือการบังคับบุคคลให้สูญหาย
มาใช้เป็นหลักฐานในการดำเนินคดีใด เว้นแต่การดำเนินคดีต่อผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำการทรมาน หรือ
การบังคับบุคคลให้สูญหาย

มาตรา ๑๔ การกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้มิให้ถือว่าเป็นความผิดทางการเมืองตาม
กฎหมายว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดนและกฎหมายว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา

มาตรา ๑๕ ในคดีบังคับบุคคลให้สูญหายให้ดำเนินการสืบสวนจนกว่าจะพบบุคคลที่ถูกบังคับ
ให้สูญหาย หรือปรากฏหลักฐานน่าเชื่อว่าบุคคลนั้นถึงแก่ความตาย หรือศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด
ให้เป็นบุคคลสาบสูญ

หมวด ๒

การป้องกันการทรมานและการบังคับบุคคลให้สูญหาย

มาตรา ๑๖ การจำกัดเสรีภาพของบุคคลใดโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคล
ซึ่งดำเนินการโดยได้รับคำสั่ง การสนับสนุน หรือการรู้เห็นเป็นใจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ จะต้องกระทำ
ในสถานที่ที่เปิดเผย ได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการ และเปิดโอกาสให้สามารถตรวจสอบได้

มาตรา ๑๗ บุคคลผู้ถูกจำกัดเสรีภาพตามมาตรา ๑๖ มีสิทธิแจ้งให้ญาติ ทนายความ หรือผู้ที่ตน
ไว้วางใจทราบถึงสภาพการถูกคุมขังและสถานที่คุมขัง และมีสิทธิได้รับการเยี่ยมจากญาติ ทนายความ
หรือผู้ที่ตนไว้วางใจ

มาตรา ๑๘ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่ควบคุมบุคคลผู้ถูกจำกัดเสรีภาพตามกฎหมายมีหน้าที่ที่จะต้องบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับผู้ถูกจำกัดเสรีภาพ ดังต่อไปนี้

- (๑) ชื่อ นามสกุล ตำแหน่งบรรณของผู้ถูกจำกัดเสรีภาพ
- (๒) วัน เวลา และสถานที่ของการถูกจำกัดเสรีภาพและข้อมูลเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำการจำกัดเสรีภาพ ในกรณีที่มีการย้ายสถานที่ดังกล่าวจะต้องมีการระบุถึงสถานที่ปลายทางที่รับตัวผู้ถูกจำกัดเสรีภาพ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐที่รับผิดชอบการย้ายที่จำกัดเสรีภาพนั้น
- (๓) คำสั่งที่ให้มีการจำกัดเสรีภาพและเหตุแห่งการออกคำสั่งนั้น
- (๔) เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ออกคำสั่งให้มีการจำกัดเสรีภาพ
- (๕) วัน เวลา และสถานที่ของการปล่อยตัวผู้ถูกจำกัดเสรีภาพ
- (๖) ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพร่างกายของบุคคลที่ถูกจำกัดเสรีภาพก่อนถูกจำกัดเสรีภาพและก่อนการปล่อยตัว ในกรณีที่ผู้ถูกคุมขังถึงแก่ความตายระหว่างการคุมขังจะต้องระบุถึงสาเหตุแห่งการตาย และสถานที่เก็บศพ

มาตรา ๑๙ ญาติหรือผู้มีส่วนได้เสียกับผู้ถูกจำกัดเสรีภาพมีสิทธิร้องขอต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำการจำกัดเสรีภาพบุคคลใดให้เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผู้ถูกจำกัดเสรีภาพตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๘

หากเจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิเสธที่จะเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผู้ถูกจำกัดเสรีภาพ ญาติหรือผู้มีส่วนได้เสียกับผู้ถูกจำกัดเสรีภาพมีสิทธิร้องขอต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาคืออาญาในท้องที่ที่มีการจำกัดเสรีภาพหรือท้องที่ที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการจำกัดเสรีภาพเพื่อให้ศาลสั่งเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวได้

ศาลมีอำนาจสั่งให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่จำกัดเสรีภาพบุคคลใดเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผู้ถูกจำกัดเสรีภาพตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๘ ให้กับญาติหรือผู้มีส่วนได้เสียกับผู้ถูกจำกัดเสรีภาพได้

บทบัญญัติในมาตรานี้ไม่กระทบกระเทือนถึงการร้องขอให้ปล่อยผู้ถูกคุมขังจากการคุมขังโดยมิชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๕๐

มาตรา ๒๐ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่จำกัดเสรีภาพบุคคลใดหรือศาลอาจไม่เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผู้ถูกจำกัดเสรีภาพตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๘ หากการเปิดเผยดังกล่าวอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อบุคคลหรืออันตรายต่อความเป็นส่วนตัวของบุคคล หรือเป็นอุปสรรคต่อการสืบสวนคดีอาญา

เจ้าหน้าที่ของรัฐที่จำกัดเสรีภาพบุคคลใดหรือศาลต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผู้ถูกจำกัดเสรีภาพตามความในวรรคหนึ่ง หากการไม่เปิดเผยข้อมูลเป็นเหตุให้เกิดการทรมาน การบังคับบุคคลให้สูญหาย หรือทำให้เกิดการคุมขังในสถานที่ที่ไม่เปิดเผย

มาตรา ๒๑ เมื่อมีการอ้างว่าบุคคลใดถูกรุณยาน บุคคลดังต่อไปนี้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลอาญา ในท้องที่ที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นหรือเชื่อว่าการกระทำความผิดเกิดขึ้น เพื่อให้มีคำสั่งระงับการ กระทำเช่นนั้น

(๑) ผู้เสียหาย

(๒) พนักงานอัยการ

(๓) พนักงานสอบสวนคดีธรรมดาหรือคดีบังคับบุคคลให้สูญหาย

(๔) คณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการหรือเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการ

(๕) บุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหาย

เมื่อได้รับคำร้องตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลไต่สวนคดีโดยเร็ว โดยมีอำนาจเรียกเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือบุคคลอื่นใดมาให้อธิบาย หรือให้ส่งเอกสาร หรือวัตถุอื่นใดประกอบการไต่สวน

มาตรา ๒๒ เพื่อประโยชน์ในการระงับการกระทำ และเยียวยาความเสียหายเบื้องต้น ศาลที่ทำ หน้าที่ไต่สวนคดีในมาตรา ๒๑ อาจมีคำสั่งดังต่อไปนี้

(๑) สั่งให้ยุติการกระทำ

(๒) ปลดปล่อยตัวบุคคลผู้ถูกจำกัดเสรีภาพ

(๓) ให้ผู้เสียหายได้พบญาติ ทนายความ หรือบุคคลอื่นที่ไว้วางใจเป็นการส่วนตัว

(๔) เยียวยาเบื้องต้นด้านการเงิน

(๕) จัดให้มีการรักษาพยาบาลรวมทั้งการฟื้นฟูร่างกายและจิตใจ

(๖) เปิดเผยเอกสาร บันทึก หรือข้อมูลอื่นใด

(๗) มาตรการอื่นใดที่เหมาะสมเพื่อประโยชน์ในการระงับการกระทำหรือเยียวยาเบื้องต้นกับ ผู้เสียหาย

บทบัญญัติในมาตรานี้ไม่กระทบกระเทือนถึงการร้องขอให้ปล่อยผู้ถูกคุมขังจากการคุมขังโดย มิชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา ๕๐ และศาลอาจพิจารณาและ มีคำสั่งพร้อมกับคำขอตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา ๕๐ ได้

มาตรา ๒๓ ห้ามมิให้หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการส่งตัวบุคคลใดออกไป นอกราชอาณาจักร หากเป็นที่เชื่อได้ว่าการส่งบุคคลดังกล่าวออกไปจะส่งผลให้บุคคลนั้นถูกรุณยานหรือถูกบังคับให้สูญหาย

หมวด ๓

คณะกรรมการ

มาตรา ๒๔ ให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับบุคคลให้สูญหาย ขึ้นคณะหนึ่ง ประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นประธาน ปลัดกระทรวงยุติธรรม เป็นรองประธาน ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ปลัดกระทรวงกลาโหม ผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด ผู้แทนจากสภานายความ ตัวแทนผู้เสียหายหรือผู้เคยเป็นผู้เสียหาย จำนวนสองคน และผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมีความรู้และประสบการณ์เป็นที่ประจักษ์ด้านสิทธิมนุษยชน สืบค้น ด้านการแพทย์ หนึ่งคน และด้าน จิตวิทยา หนึ่งคน เป็นกรรมการ

อธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเป็นกรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการอาจแต่งตั้งผู้ช่วยเลขานุการ ได้อีกไม่เกินสองคน

มาตรา ๒๕ ให้อธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพจัดให้มีคณะกรรมการสรรหากรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๒๔ และเสนอชื่อผู้ทรงคุณวุฒิให้ประธานคณะกรรมการมีคำสั่งแต่งตั้งเป็น กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

มาตรา ๒๖ ให้อธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ จัดให้มีการประชุมคัดเลือกตัวแทน ผู้เสียหายหรือผู้เคยเป็นผู้เสียหายตามมาตรา ๒๔ โดยแยกเป็นกลุ่มตัวแทนผู้เสียหายหรือผู้เคยเป็น ผู้เสียหายจากการทรมานและจากการบังคับบุคคลให้สูญหาย และให้มีการเลือกกันเองให้เหลือตัวแทน ละหนึ่งคนในแต่ละกลุ่ม และให้อธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเสนอชื่อตัวแทนที่ได้รับเลือก ในแต่ละกลุ่มให้ประธานคณะกรรมการมีคำสั่งแต่งตั้งเป็นกรรมการต่อไป

มาตรา ๒๗ คณะกรรมการต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างอิสระและเป็นกลางตลอด ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง โดยคำนึงถึงหลักพื้นฐานของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

มาตรา ๒๘ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิและกรรมการที่เป็นตัวแทนผู้เสียหายจะต้องมีคุณสมบัติ และไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

(๑) มีสัญชาติไทย

(๒) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย คนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ

(๓) ไม่เป็นสมาชิกคณะรัฐมนตรี รัฐสภา หรือศาล สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น กรรมการบริหารพรรคการเมืองหรือผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมือง

(๔) ไม่เป็นผู้อยู่ระหว่างถูกสั่งให้พักราชการหรือถูกสั่งให้ออกจากราชการ

(๖) ไม่เคยถูกไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ เพราะกระทำผิดวินัย

(๗) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก รวมทั้งคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก แต่ให้รอการลงโทษหรือรอการกำหนดโทษ เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่กระทำโดยประมาท ความผิดฐานหมิ่นประมาท หรือความผิดลหุโทษ

(๘) ไม่เคยต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะร่ำรวยผิดปกติ มีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ หรือเพราะเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดมูลฐานตามกฎหมายว่าด้วยการฟอกเงิน

(๙) ไม่เป็นผู้ที่เคยถูกชี้มูลว่ากระทำการละเมิดสิทธิมนุษยชน

มาตรา ๒๕ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิและกรรมการที่เป็นตัวแทนผู้เสียหายมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสี่ปี และดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกินสองวาระไม่ได้

เพื่อให้ได้มาซึ่งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิและกรรมการที่เป็นตัวแทนผู้เสียหายชุดใหม่ ให้ดำเนินการแต่งตั้งกรรมการขึ้นใหม่ก่อนครบวาระของกรรมการชุดเดิมเป็นระยะเวลาหกสิบวัน

ในกรณีที่ยังไม่มีกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิหรือกรรมการที่เป็นผู้แทนผู้เสียหาย หรือกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิหรือกรรมการที่เป็นผู้แทนผู้เสียหายครบวาระแล้ว ยังไม่มีการตั้งกรรมการชุดใหม่ ให้กรรมการที่เหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่ไปพลางก่อน

มาตรา ๓๐ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิและกรรมการที่เป็นผู้แทนผู้เสียหายพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(๑) ตาย

(๒) ลาออก

(๓) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามมาตรา ๒๔

มาตรา ๓๑ เมื่อตำแหน่งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิหรือกรรมการที่เป็นผู้แทนผู้เสียหายว่างลงก่อนครบวาระ ให้ดำเนินการสรรหากรรมการผู้ทรงคุณวุฒิหรือคัดเลือกกรรมการที่เป็นผู้แทนผู้เสียหายภายในหกสิบวัน เว้นแต่วาระของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิหรือกรรมการที่เป็นผู้แทนผู้เสียหายเหลือไม่ถึงเก้าสิบวัน จะไม่แต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิหรือกรรมการที่เป็นผู้แทนผู้เสียหายก็ได้ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิหรือกรรมการผู้แทนผู้เสียหายซึ่งได้รับการแต่งตั้งแทนตำแหน่งที่ว่าง ให้มีวาระการดำรง

ตำแหน่งเท่ากับเวลาที่เหลืออยู่ของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิหรือกรรมการที่เป็นผู้แทนผู้เสียหายที่ยังอยู่ในตำแหน่ง

ในระหว่างที่ยังไม่ได้มีการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิหรือกรรมการที่เป็นผู้แทนผู้เสียหายแทนตำแหน่งที่ว่าง ให้กรรมการที่เหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้

มาตรา ๓๒ การประชุมของคณะกรรมการต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการที่มีอยู่ จึงครบเป็นองค์ประชุม

ในการวินิจฉัยชี้ขาดให้ถือเสียงข้างมาก ถ้ามีคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาดในการประชุม

การกำหนดเบี้ยประชุมของคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ ที่ปรึกษา ผู้ช่วยเลขานุการของคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการ ให้เป็นไปตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยเบี้ยประชุมกรรมการ

มาตรา ๓๓ คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรี หรือหน่วยงานของรัฐให้มีการปรับปรุง กฎหมาย กฎระเบียบ หรือมาตรการป้องกันและปราบปรามการทรมาน และการบังคับบุคคลให้สูญหาย

(๒) กำหนดนโยบาย แผนงาน และมาตรการเพื่อป้องกันและปราบปรามการทรมาน และการบังคับบุคคลให้สูญหาย

(๓) ดำเนินการสืบหาติดตาม ช่วยเหลือ ผู้ถูกกระทำทรมาน หรือผู้ถูกบังคับให้สูญหาย รวมทั้งร่วมมือและประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในการสืบหา ติดตาม ช่วยเหลือบุคคลดังกล่าว

(๔) ร้องขอให้มีการระงับการทรมานตามนัยแห่งมาตรา ๒๑ แห่งพระราชบัญญัตินี้ และร้องขอให้มีการปล่อยผู้ที่ถูกคุมขังโดยมิชอบด้วยกฎหมายตามนัยแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๕๐

(๕) สืบสวนการทรมานและการบังคับบุคคลให้สูญหาย รวมทั้งมีอำนาจเรียกเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลใดมาให้ข้อมูล หรือเรียกให้ส่งพยานหลักฐานใดในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้

(๖) สั่งการให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เหมาะสมเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีทรมาน และคดีบังคับบุคคลให้สูญหาย รวมทั้งเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมมีอำนาจสั่งเปลี่ยนตัวพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ

(๗) กำหนดนโยบาย และมาตรการฟื้นฟูและเยียวยาด้านร่างกายและจิตใจแก่ผู้เสียหาย

(๘) ช่วยเหลือและเยียวยาผู้เสียหายทั้งทางการเงินและทางจิตใจ ตลอดจนรวมถึงการฟื้นฟูระยะยาวทางการแพทย์ให้กับผู้เสียหาย

- (๕) แต่งตั้งที่ปรึกษา อนุกรรมการ หรือเจ้าหน้าที่เพื่อปฏิบัติการตามที่คณะกรรมการมอบหมาย
- (๑๐) ร้องขอและประสานงานกับหน่วยงานของรัฐเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับบุคคลให้สูญหาย
- (๑๑) สนับสนุนให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนรวมทั้งภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกันการทรมาน และการบังคับบุคคลให้สูญหาย
- (๑๒) กำหนดมาตรการในการคุ้มครองพยานให้กับผู้แจ้งข้อมูล ผู้เสียหาย โจทก์ และพยานในคดีทรมานและคดีบังคับบุคคลให้สูญหาย
- (๑๓) ศึกษา วิจัย และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการทรมาน และการบังคับบุคคลให้สูญหาย
- (๑๔) จัดทำรายงานผลดำเนินการประจำปีเสนอต่อคณะรัฐมนตรี พร้อมทั้งแนวทางการป้องกันและปราบปรามการทรมาน และการบังคับบุคคลให้สูญหาย
- (๑๕) ออกระเบียบหรือประกาศเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ เมื่อระเบียบหรือประกาศดังกล่าวประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้มีผลบังคับใช้ได้
- (๑๖) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับบุคคลให้สูญหาย

มาตรา ๓๔ คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อปฏิบัติงานตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

มาตรา ๓๕ คณะกรรมการมีอำนาจตรวจสอบการบังคับบุคคลให้สูญหายได้เองแม้จะไม่มีผู้ร้องเรียน และสามารถรับเรื่องร้องเรียนที่ไม่ระบุชื่อผู้ร้องได้

มาตรา ๓๖ ให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรมทำหน้าที่เป็นสำนักงานธุรการของคณะกรรมการ และให้อธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพเป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบในการปฏิบัติงานของสำนักงานธุรการของคณะกรรมการ และให้มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (๑) ปฏิบัติงานธุรการ สนับสนุน และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ ที่ปรึกษา หรือเจ้าหน้าที่ที่คณะกรรมการแต่งตั้ง
- (๒) ศึกษา รวบรวม วิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของคณะกรรมการ
- (๓) เผยแพร่วิชาการและความรู้แก่ประชาชนในเรื่องการทรมาน และการบังคับบุคคลให้สูญหาย
- (๔) ประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ
- (๕) ปฏิบัติการอื่นตามที่คณะกรรมการ หรือคณะอนุกรรมการมอบหมาย

มาตรา ๓๗ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ให้กรรมการ อนุกรรมการ และเจ้าหน้าที่ที่คณะกรรมการแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

หมวด ๔

การดำเนินคดีทรมานและคดีบังคับบุคคลให้สูญหาย

มาตรา ๓๘ ผู้ใดพบเห็นหรือทราบการกระทำการทรมาน หรือการบังคับบุคคลให้สูญหาย ต้องแจ้งให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ คณะกรรมการ หรือคณะอนุกรรมการที่ได้รับมอบหมาย โดยไม่ชักช้า

ให้พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการ หรือคณะอนุกรรมการที่ได้รับแจ้งในวรรคแรกส่งเรื่องต่อให้คณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการที่ได้รับมอบหมาย ดำเนินการติดตามสืบหาช่วยเหลือผู้เสียหาย ดำเนินการระงับการกระทำความผิด ดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด และเยียวยาผู้เสียหายตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้ที่แจ้งความตามวรรคหนึ่งที่ได้กระทำโดยสุจริต ย่อมได้รับความคุ้มครองไม่ต้องถูกดำเนินคดีอาญา คดีแพ่ง หรือคดีปกครอง หากภายหลังปรากฏว่าไม่มีการกระทำความผิดตามที่ได้รับแจ้ง

มาตรา ๓๙ คณะกรรมการมีอำนาจขอให้หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอื่นให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน หรือเข้าร่วมปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ได้โดยคำนึงถึงหลักประสิทธิภาพ และหลีกเลี่ยงมิให้เกิดความขัดกันของตำแหน่งหน้าที่ของผู้ถูกกล่าวหากับผู้ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน หรือเข้าร่วมปฏิบัติหน้าที่

ให้หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐตามวรรคหนึ่งให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน หรือเข้าร่วมปฏิบัติการตามคำขอของคณะกรรมการ โดยได้รับค่าใช้จ่ายหรือค่าตอบแทนที่จำเป็นในการช่วยเหลือ สนับสนุนหรือเข้าร่วมปฏิบัติหน้าที่

มาตรา ๔๐ ให้คณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการที่ได้รับมอบหมายด้านการสอบสวนคดีทรมานและคดีบังคับบุคคลให้สูญหายมีอำนาจสั่งการมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ของรัฐคนหนึ่งคนใดหรือหลายคนเป็นพนักงานสอบสวนและพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบคดีทรมานและคดีบังคับบุคคลให้สูญหาย โดยคำนึงถึงหลักประสิทธิภาพและหลีกเลี่ยงมิให้เกิดความขัดกันของตำแหน่งหน้าที่ของผู้ถูกกล่าวหากับผู้เป็นพนักงานสอบสวน

ให้มีนักนิติวิทยาศาสตร์ หรือแพทย์ จิตแพทย์ เข้าร่วมในการสืบสวนสอบสวนด้วย ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีกำหนด

การสอบสวนคดีทรมานและคดีบังคับบุคคลให้สูญหายมิให้อยู่ในอำนาจของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

มาตรา ๔๑ เมื่อสรุปสำนวนการสอบสวนคดีทรมานหรือคดีบังคับบุคคลให้สูญหายเสร็จสิ้นให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเสนอความเห็นต่อพนักงานอัยการคดีพิเศษเพื่อพิจารณาฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลอาญาต่อไป

มาตรา ๔๒ ให้ศาลอาญาเป็นศาลที่มีเขตอำนาจเหนือคดีทรมานหรือคดีบังคับบุคคลให้สูญหายทั่วราชอาณาจักร และที่ได้กระทำนอกราชอาณาจักร

มาตรา ๔๓ การสืบสวน การสอบสวนและการดำเนินคดีทรมานและคดีบังคับบุคคลให้สูญหายให้ใช้บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยอนุโลม และให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำเนินคดีทรมานหรือคดีบังคับบุคคลให้สูญหายตามความในมาตรา ๔๐ มีอำนาจของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในการดำเนินคดีทรมานหรือคดีบังคับบุคคลให้สูญหาย

มาตรา ๔๔ ในกรณีผู้เสียหายตามพระราชบัญญัตินี้อยู่ในระหว่างการควบคุมตัวตามกฎหมายอื่นให้พนักงานสอบสวนคดีทรมานหรือคดีบังคับบุคคลให้สูญหายมีอำนาจควบคุมตัวผู้เสียหายแทนได้เป็นการชั่วคราวเพื่อความปลอดภัยของผู้เสียหาย

มาตรา ๔๕ คณะกรรมการอาจแต่งตั้งบุคคลผู้มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์เฉพาะด้านเป็นพิเศษเป็นที่ปรึกษาคดีทรมานหรือคดีบังคับบุคคลให้สูญหายก็ได้

มาตรา ๔๖ ให้พนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินคดี และที่ปรึกษาคดีทรมานหรือคดีบังคับบุคคลให้สูญหาย ได้รับค่าตอบแทนตามที่กำหนดในระเบียบของกระทรวงยุติธรรมโดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง

มาตรา ๔๗ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกระเบียบหรือประกาศที่มีผลเป็นการทั่วไป เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

.....

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ : การทรมานและการบังคับบุคคลให้สูญหายซึ่งกระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง และเป็นการกระทำละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ไม่อาจยกเว้นให้กระทำได้ ไม่ว่าสถานการณ์ใดๆ แม้ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีของอนุสัญญาต่อต้านการทรมาน และร่วมลงนามในอนุสัญญาคุ้มครองบุคคลจากการบังคับให้สูญหาย แต่ยังไม่มียกเว้นที่กำหนดฐานความผิด มาตรการป้องกันและปราบปราม มาตรการเยียวยาผู้เสียหาย และมาตรการอื่นที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับข้อบทในอนุสัญญาดังกล่าว จึงไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดและช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายได้สมดังเจตนารมณ์ของอนุสัญญาระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเข้าผูกพัน อีกทั้งอนุสัญญาทั้งสองต่างมีลักษณะร่วมกันหลายเรื่องที่กำหนดให้ประเทศภาคีต้องปฏิบัติ การออกกฎหมายที่เกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับบุคคลให้สูญหายให้รวมกันอยู่ในฉบับเดียวจึงเป็นแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย ขกระดับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยให้เทียบเท่าสากล จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

แนวทางการทำงาน
เพื่อมุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ด้านสิทธิมนุษยชน

โดย
พลเอก สุรินทร์ พิกุลทอง
ที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิของกองทัพบก

แนวทางการทำงาน เพื่อมุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ด้านสิทธิมนุษยชน

โดย พลเอก สุรินทร์ พิภูทอง

ที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิของกองทัพบก

แนวทางการทำงาน เพื่อมุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ด้านสิทธิมนุษยชน (ต่อ)

๑. องค์ประกอบของการทรมาน

- ๑.๑ เจตนาให้เจ็บปวดหรือทุกข์ทรมานอย่างสาหัสไม่ว่าทางกาย หรือทางจิตใจ
- ๑.๒ โดยเจ้าหน้าที่รัฐไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม
- ๑.๓ มุ่งประสงค์เพื่อให้ได้ข้อสนเทศหรือคำสารภาพ

แนวทางการทำงาน เพื่อมุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ด้านสิทธิมนุษยชน (ต่อ)

๒. ผู้บังคับบัญชา

๒.๑ ตระหนักและเข้าใจในเนื้อหาเพียงพอที่จะถ่ายทอด / อธิบายให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้

๒.๒ ตระหนักและเข้าใจว่า การปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องหรือขัดกับสนธิสัญญาย่อมมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ

๒.๓ การกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐเพียงคนเดียวหรือเพียงกรณีเดียว ก็อาจเพียงพอให้เกิดผลกระทบต่อประเทศชาติได้

แนวทางการทำงาน เพื่อมุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ด้านสิทธิมนุษยชน (ต่อ)

๒. ผู้บังคับบัญชา (ต่อ)

๒.๔ พึงคำนึงอยู่เสมอเหมือนศีล แม้จะไม่รับศีล แต่ถ้าปฏิบัติเป็นการละเมิด ก็ย่อมผิดศีลอยู่ดี

๒.๕ อย่าคิดว่าไม่มีคนเห็น ไม่มีใครรู้

๒.๖ อย่ามุ่งผลงานจนเป็นการบังคับให้ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่มีทางเลือก

แนวทางการทำงาน เพื่อมุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ด้านสิทธิมนุษยชน (ต่อ)

๓. หน้าที่ของผู้บังคับบัญชาต่อผู้ใต้บังคับบัญชา

- ๓.๑ ให้ความรู้ ชี้แจงเป็นนิจ
- ๓.๒ กำหนดระเบียบ กติกา ข้อปฏิบัติในการดำเนินการให้ชัดเจนเป็นการทั่วไป
- ๓.๓ ให้คำแนะนำในการปฏิบัติเป็นการเฉพาะเรื่อง
- ๓.๔ รับผิดและชอบ ในการกระทำหรือมิได้กระทำของผู้ใต้บังคับบัญชา

แนวทางการทำงาน เพื่อมุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ด้านสิทธิมนุษยชน (ต่อ)

๔. หน้าที่ของผู้บังคับบัญชาต่อองค์กรหรือหน่วยงาน

- ๔.๑ ในส่วนที่อยู่ภายใต้อำนาจหน้าที่ ปฏิบัติทันที
- ๔.๒ ในส่วนที่อยู่เหนืออำนาจหน้าที่ รายงานขอให้ดำเนินการ

สรุป แนวทางการทำงานเพื่อมุ่งสู่ผลลัพธ์ด้านสิทธิมนุษยชน

- “การทำงานด้วยองค์กรที่มีผู้บังคับบัญชารับผิดชอบอย่างเต็มที่”

